

Fonden til Sakskøbings historie

Årsskrift 2003

11. årgang

Fonden til Sakskøbings historie.

Redaktion : Holger Karlsen

Tryk : Lollands-Postens Bogtrykkeri

Omslag : Parti fra Gåsetorvet - tegnet af P. Holm 1918

F O R O R D

Lokalhistorisk Årsskrift starter et nyt årti, og nu som tidligere er årsskriftet fyldt med artikler om hændelser, personer og steder, der fortæller om Saksøobing-egnens lokalhistorie – både de rigtige gamle, men også beretninger, som nogle stadig vil kunne huske og nikke genkendende til.

Vi har tidligere beskrevet alle egnens kirker i tekst og billeder, og nu indleder vi en serie om egnens herregårde, der ofte har sin helt specielle og til tider dramatiske historie.

Herremanden på Nielstrup var ingen undtagelse.

Statshusmandsbrugene på Berritsgård har fået sit helt eget kapitel med den kendte husmandsfamilie Dagny og Karl Kristensen som hovedpersoner – fortalt af Flemming Bendixen.

Og så er Johan Jørgensen atter på banen med sin viden om en af byens store købmænd, Lars Hansen Junior, der opførte Juniorstiftelsen i 1802.

Saksøobing Apoteks tohundredårige historie er beskrevet af apotekets nuværende ejer Peter Jensen, der er nummer 10 i rækken af apotekere, siden den første bevilling blev givet den 12. juni 1804.

Og så skal vi tilbage i tiden før kommunesammenlægningen, hvor egnens politiske styring blev varetaget af sogneråd. Det er Steen Balle, der refererer fra to af de gamle sognerådsformænds erindringer.

Artiklen vil blive fulgt op næste år.

Den gamle lokalhistoriker Preben Poulsen har skrevet om 1920'ernes sportsidol, single-scullermesteren Arnold Schwartz, også kaldet "Nolde", der opnåede at komme med til Olympiaden i Amsterdam i 1928.

Sidste år fortalte vi om pigespejderne, og i år er det Jens Mosegård, der har skrevet om søspejdertroppen i Guldborg.

Og så kommer vi ikke uden om Hans Bech, der også i år har beriget os med egne erindringer om en TV begivenhed, som nok huskes af de fleste, nemlig "Den nordiske Trekamp" i 1964, hvor Saksøobings navn blev placeret på Danmarkskortet.

Arkivets fotograf Renè Larsen har været ude med kameraet, og vi viser et par af billederne.

Til sidst skal det nævnes, at undertegnede har skrevet om skibsbygning og søfart i artiklen "Maritime billeder i lokalhistorisk sammenhæng", og det er klart, at det handler om Saksøobing og Guldborg og en lille smule Oreby.

Vi takker for støtte til årsskriftets udgivelse fra Sparekassen Lollands gavefond, Saksøobing apotek og Krenkerup gods.

Uden disse økonomiske bidrag til trykningen, ville udgivelsen ikke kunne gennemføres.

Vi håber, at nogle af de mange artikler vil falde i læsernes smag og ønsker god fornøjelse.

Holger Karlsen

I N D H O L D S F O R T E G N E L S E

Forord.	side 3
Indholdsfortegnelse	side 4
Chr. IV og statshusmændene på Berritzgaard.	side 5
Købmand i Sakskøbing Lars Hansen Junior	side 12
Om herregårde på Sakskøbing-egnen	side 17
Sakskøbing Apotek i to hundrede år	side 20
Sognerådene og deres virke i Sakskøbing kommune.	side 26
Maritime billeder i lokalhistorisk sammenhæng.	side 30
Arnold Schwartz og roklubben.	side 42
Søspejderne i Guldborg	side 46
Den nordiske Trekamp.	side 49
Lokalhistorie - set gennem fotografens linse	side 53
Nyt fra museet Saxtorp	side 55
Lokalhistorisk Arkivs årsberetning.	side 56
Lokalhistorisk Forenings årsberetning	side 58

Christian den V og statshusmændene på Berritzgaard

Kong Christian d.V havde næppe statshusmænd i tankerne, da han i 1671 oprettede lensvæsenet i Danmark. Ikke desto mindre blev grundlaget for oprettelsen af de mange tusinde statshusmandsbrug 250 år senere skabt af ham allerede den gang.

Den enevældige konge C.V. oprettede i året 1671 et nyt lensvæsen i Danmark. Ved et såkaldt "erektionsbrev" til visse private godser, blev det bestemt, at de skulle gå i arv efter en bestemt arvegang. Ejerne fik særlige rettigheder og fik titler af enten lensbaroner eller lensgrever, alt efter godsets størrelse. Noget for noget! Et lensbaroni skulle være på 1.000 tdr. hartkorn, mens et lensgrevskab skulle bestå af 2.500 tdr. hartkorn, så husmænd var der ingenlunde tale om. De kom først til omkring 250 år senere.

Til gengæld for disse rettigheder skulle godset tilfalde kronen (staten), hvis den arveberettigede slægt uddøde.

Da Danmark fik sin grundlov i 1849, bortfaldt de særlige lensherrerettigheder, og det blev forbudt at oprette nye len. Så gik tiden frem til 1919. Der var da gennem de seneste årtier opstået et stort behov for jord til den forholdsvis nye gruppe af jordløse husmænd.

Det bestemtes ved lov i 1919, at staten kunne inddrage 20-25 % af lensejendommens værdi til den også den gang slunkne statskasse mod, at ejendommen overgik til såkaldte "frie ejendom". Det vil sige, at ejerne blev løst fra lensforpligtelserne.

Desuden bestemtes det, at ejerne var forpligtet til at frasælge 1/3 af jorden til en nærmere fastsat pris. Hermed var der skabt grundlag for at give jord til de mange husmænd.

Lensejerne gjorde selvfølgelig vrøvl. Hvem ville ikke have gjort det? Men en højesteretsdom afviste, at bestemmelserne var en overtrædelse af grundloven. Således blev altså den gamle enevoldskonge ganske ufrivilligt årsag til, at Danmark fik tusindvis af små – alt for små – statshusmandsbrug.

Den sociale baggrund.

Når udstykningen tog så stort et omfang, som tilfældet var, skyldtes det, at befolkningstallet i Danmark steg mærkbart op gennem 1800-tallet.

Bønderne fik efter landboreformerne stor indflydelse i samfundet såvel politisk som økonomisk, men sideløbende var der en stor befolkningsgruppe på landet, der så at sige var blevet tabt. Det var de mange tusinde jordløse husmænd og indsiddere, der hovedsagelig tjente det daglige brød ved at arbejde hos gårdmænd og godsejere.

Mange fra denne befolkningsgruppe udvandrede eller søgte til byerne, hvor den begyndende industrialisering skabte behov for arbejdskraft.

Der var med andre ord et påtrængende behov for at give denne befolkningsgruppe en bedre tilværelse og en mulighed for at få foden under eget bord, samt at fastholde dem i landdistrikterne som den uundværlige arbejdskraft, de udgjorde.

Udstykningen begynder.

Det praktiske arbejde med udstykningen og oprettelsen af de mange brug blev overladt til Statens Jordbrugskommission.

Ifølge lovens ordlyd skulle jordende udstykkes i *"parceller af en sådan størrelse, at de kunne ernære en familie ved dennes egen arbejdskraft"*. I hvert amt nedsattes en husmandskommission til at forestå det lokale arbejde.

Som forberedelser til udstykningen blev der i 1920 foretaget en opmåling af mtr. Nr. 1A, Berritzgaard. Opmålingen viste et samlet areal på 844 tdr.ld. eller 465 ha. Heraf udstykkedes der tre år senere de husmandsbrug, der kom til at ligge på Kaløvejen, Eremitagevejen og Langbjerg sammen med udstykningen fra Ødegaard.

Af Berritzgaard og Ødegaard blev der i 1923 udstykket ca. 350 ha i 58 parceller i størrelsen: 5,34 ha og 7,14 ha, hvad man altså den gang regnede med kunne ernære en familie. Det skulle imidlertid vise sig, at udviklingen hurtigt overhalede disse forventninger.

Ifølge landinspektørens protokol fra april 1923 blev de 58 parceller, hvoraf de 17 var fra Ødegaard, fordelt til 51 ansøgere.

7 parceller nævnes altså som usolgte i første omgang. Det må derfor antages, at interessen har været mindre end udbuddet. De sidste 7 blev dog også senere afhændet.

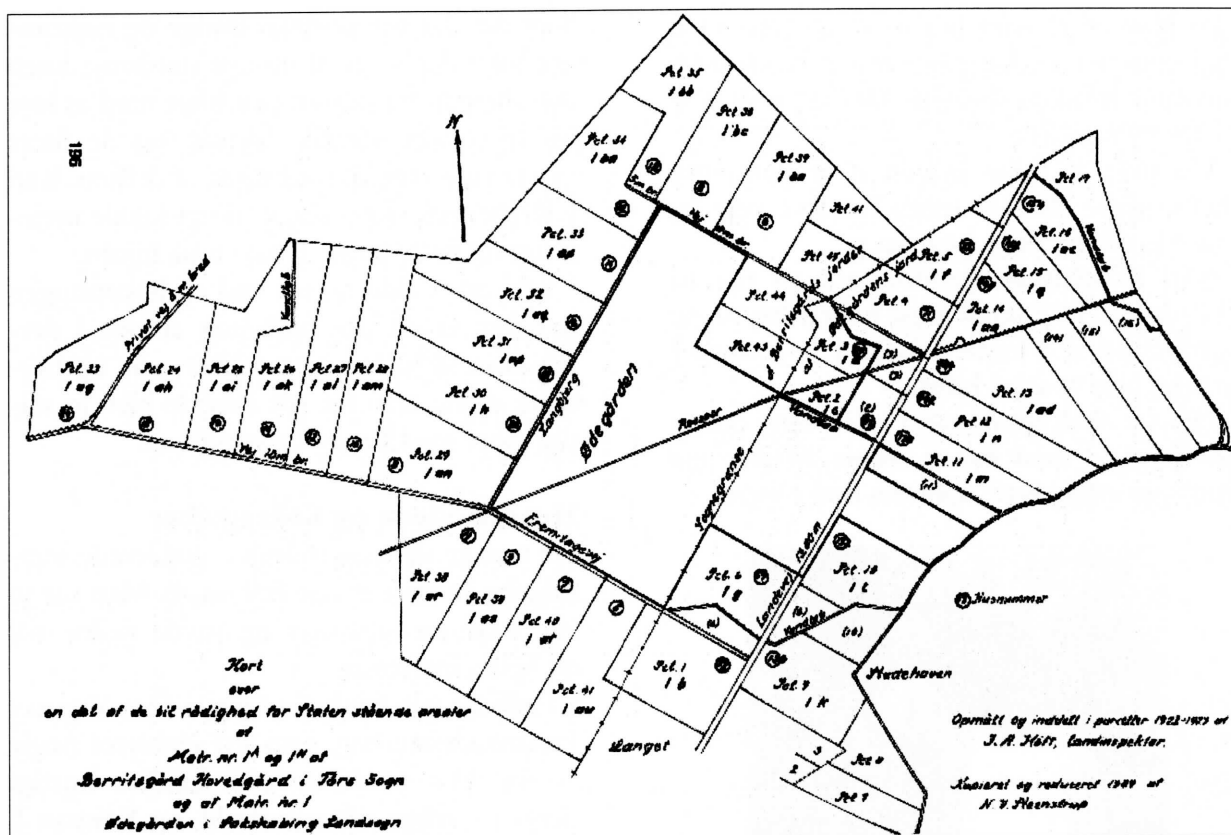
Hvor kom de fra?

Ansøgningen om at komme i betragtning blev sendt til amtets husmandsbrugskommission. Af de 51 ansøgere, der var i 1923, kom de fleste nemlig 33 fra Sakskøbing egnen, men der kom også ansøgere fra det øvrige Lolland-Falster. Således kom de 10 fra Falster og de 5 fra Vestlolland, medens resten kom fra det øvrige Østlolland.

Desværre fremgår det ikke af de gamle papirer, hvilken beskæftigelse ansøgerne havde, før de blev selvstændige husmænd, men ud fra tidligere tiders beretninger kan man skønne, at de fleste var lønarbejdere, postbude, håndværkssvende og mindre næringsdrivende.

De nye statshusmænd blev ikke egentlige ejere af deres nye brug. De fik det på såkaldte "jordrentevilkår" og kunne derfor ikke frit sælge ejendommen igen. Ejendommen kunne overdrages til livsarvinger på uændrede vilkår, men ønskede man at sælge, da havde Statens Jordlovsudvalg forkøbsret.

Derimod ejede husmændene selv bygningerne, besætningen og inventaret. Til hjælp for opførelsen fik hver husmand et byggelån på 11.500 kr. Så var det ellers bare med at komme i gang, for man startede på helt bar mark. Der var hverken veje eller stier.

Nybyggerliv.

Bygningerne på de mange nye statsbrug skulle være opført senest den 1/10 - 1923, så der begyndte et veritabelt byggeboom. Dagny Kristensen, Killerup, fortæller at hendes svigerforældre, der fik parcel nr. 1au (Eremitagevej nr. 5) byggede et lille skur, som de boede i, medens byggeriet af deres nye hjem stod på. Svigerfaderen Karl J. Kristensen var postmand og skomagere og kom fra Frejlev.

Med så voldsom en byggeaktivitet og under tidspres gjaldt det om, at stå sig godt med håndværkerne, og der blev gjort meget for at holde dem til ilden. Dagny Kristensens svigermoder bagte dagligt pandekager, boller eller andet mundgodt til håndværkerne, så de i første række foretrak Kristensens lod.

Det store byggepres kunne ikke undgå at smitte af på kvaliteten af det udførte arbejde.

Der blev ofte sparet lidt mere på cementen end godt var, så det gjaldt om at holde godt øje med, hvad der foregik. Der var nok at se til for nybyggerne.

Ud over at følge byggeriet af deres nye hjem, måtte de selv sørge for lave veje og grave grøfter, plante hegn m.v.

Karl Kristensens ejendom var på 6,1 ha (11 tdr.ld.). Der skulle også besætning til, og den bestod af 2 heste, 4 køer, 1 kvie samt 1 griseso plus et antal høns.

Det var altså, hvad man i 1920-erne officielt regnede med *kunne ernære familien ved dens egen arbejdskraft*, som det hed i loven.

Husmandsparret på Eremitagevej 5:
Emilie & Kristian J. Kristensen.

Selv om det var særdeles flittige og nøjsomme folk, der kom til de nye statsbrug, kneb det allerede fra starten gevaldigt med at leve op til lovens smukke formål, og de fleste måtte tage arbejde ved siden af driften. Karl J. Kristensen kørte mælk til det lokale mejeri, og de fleste andre havde også bijobs.

Selv om lodderne var små og besætningen derefter, så var der også nok at rive i derhjemme, så både husmandskonerne og børnene måtte tage fat. Alt arbejde blev jo stadig gjort med heste- og håndkraft.

Husmændene og fællesskabet.

De mange nybyggerfamilier etablerede selvfølgelig hurtigt et vist fællesskab. Man var jo alle i samme situation og havde fælles mål og fælles interesser.

Fællesskabet fandt sin form i Tårs-Vignæs Husmandsforening, som var etableret nogle år før. Her fandt de nye familier hurtigt deres naturlige tilhørsforhold, og Kristian J. Kristensen satte sig på formandsposten.

Begyndelsen til husmandsforeningerne på Lolland-Falster opstod allerede i 1880-erne. Pudsigt nok på initiativ af de daværende landboforeninger.

Det var foreningen ”Maribo Amts Økonomiske Selskab”, der nedsatte en husmandskommission, som senere udviklede sig til den første selvstændige forening den 8.dec. 1901.

De gamle protokoller fra Tårs-Vignæs Husmandsforening fortæller om livlig aktivitet blandt nybyggerne.

Kontingentet blev de første mange år fastholdt på 1,50 kr. om året. Der blev arrangeret faglige kurser for mændene om regnskabsføring, havebrug, planteavl og andre landbrugstemaer. Hos husmandskonerne var der gang i strikke- og sykurserne.

Der blev anlagt en forevisningsmark og have i 1925, og om sommeren var der et bredt tilbud til medlemmerne om havekursus, sprøjtning og beskæring af frugttræer, markvandring og ikke mindst udflugter.

Igennem flere år blev der arrangeret konkurrencer mellem hønsehold. Hvem havde de høns, der lagde fleste æg? I 1932 besluttede bestyrelsen at præmierne i årets hønseholdskonkurrence skulle være: 1. pr. 11 kr. – 2. pr. 8 kr. og 3. pr. 6 kr.

Ved samme bestyrelsesmøde bevilgedes formanden 5 kr. for at have konsulent Skoubo boende medens han holdt regnskabskursus for medlemmerne.

Protokollerne fortæller også om, hvor stor vægt man lagde på det sociale i foreningen, hvilket altid har været kendetegnet for husmandsforeningerne.

Den årlige udflugt og den årlige afslutningsfest blev omhyggelig planlagt og havde stor tilslutning.

I 1930 beslutter Husmandsforeningens bestyrelse at holde kursusafslutning med bal og pakkefest ”for medlemmer med ukonfirmerede børn”!

I forbindelse med årsafslutningen blev der tit holdt en bortlodning, der skulle skaffe lidt penge til den altid slunkne foreningskasse.

I 1934 fortælles det således, at der blev bortloddet 30 daggamle kyllinger á 40 øre/stk. samt 6 rustfrie knive.

Når der skulle holdes fest måtte husmandskonerne trække det store læs og bl.a. møde tidligt på eftermiddagen for at smøre smørrebrød til aftenens spisning, hvis det da ikke var med medbragte madkurve. Og det var ikke småting, der blev sat til livs.

Således beretter Dagny Kristensen, at rationen var: 9 halve stk. smørrebrød pr. mand! Med en tilslutning på 150, hvad der var meget almindeligt, blev det til et anseeligt antal, der skulle smøres.

Det sociale samvær har altid spillet en stor rolle i husmandsbevægelsen, og foreningen var da heller ikke en forening alene for husmænd med familier, men for hele sognet. Medlemslisten for Tårs-Vignæs Husmandsforening for året 1932/33 oplyser således, at der ud af de 157 medlemmer kun var 79 eller 50 %, der var husmænd eller gårdejere.

De øvrige fordeler sig med 13 % såkaldte ”husejere”, 13 % var håndværkere og de resterende var småhandlende, enker, ungkarle m.v..

På vej hjem fra mølle med korn. Med tømmerne ses Johs. Jensen, Langbjerg 6. Siddende Olaf Pedersen og sønnen Bent, Langbjerg 6.

Dagligt liv på husmandsbruget.

Der udfoldede sig et meget virksomt liv på de mange små brug, og hjælpsomheden var stor. Landbrugets mekanisering var allerede i mellemkrigsårene så småt i gang, og husmændene indså snart, at mekanisering i mange tilfælde oversteg den enkeltes mulighed. Derfor købte man sig ind i fællesskab.

Foreningen oprettede allerede i 1939 en indkøbsforening, hvor det enkelte medlem mod et indskud på 10 kr. og en garantiforpligtelse over for foreningen på 50 kr. kunne låne op til 1.000 kr. på fordelagtige vilkår. Der kunne lånes til køb af såvel besætning som maskiner.

I beretningen fra 1949/50 oplyses, at der i årets løb er udlånt til køb af 65 heste, 30 køer, 14 vogne, 1 radrenser, 1 selvbinder, 1 tærskværk, 3 slåmaskiner, 1 kværn og 2 traktorer.

Mekanisering skete som nævnt som regel i fællesskab.

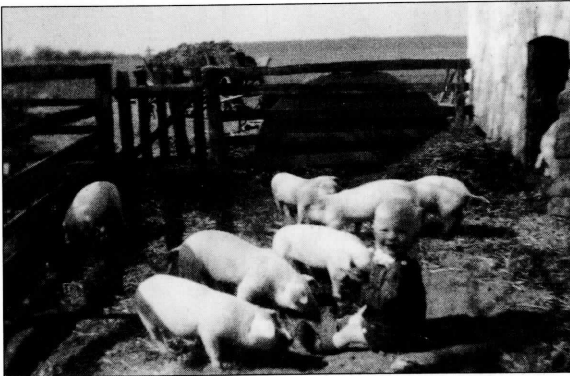
Da Dagny Kristensen og hendes mand Karl i 1945 overtog stedet efter Karls forældre for en pris af 30.418, 50 kr., overtog de samtidig ejerskabet af følgende fælles maskiner m.v.: 1/12 roelæsser, 1/16 tyr, 1/2 radrenser, 1/3 såmaskine og hesterive, 1/4 selvbinder og 1/23 tærskværk.

De fleste husmænd havde jobs ved siden af arbejdet på husmandsstedet. Til gengæld var der brug for alle hænder i det daglige arbejde hjemme. Ikke mindst husmandskonerne trak et stort læs i det daglige.

Intet job var for krævende til, at en husmandskone kunne klare det. Ud over at passe hus og børn måtte der tages fat i både marken og i stalden. Især arbejdet med roerne var meget krævende og beskidt. Børnene måtte også give en hånd med, så snart de var store nok til det.

Emilie Kristensen måtte hjælpe til ved malkningen.

Børnene fik tidligt kontakt med dyrene.

Kornet køres i hæs.

De mange husmandshjem var ideelle rammer for et familieliv, og det blev en sund opvækst for mange børn, der fra begyndelsen fik indpodet nogle sunde og gode vaner. Lært at man må yde for at kunne nyde, og at ingen ting kommer af sig selv. En god start på en tilværelse i et stadigt mere kompliceret samfund.

Udviklingen overhalede imidlertid hurtigt husmandsbruget i Danmark. Allerede kort efter krigen blev det klart for flere og flere, at udviklingen ville kræve betydelig større bedrifter, hvis man skulle ernære en familie, således som det var det oprindelige formål med oprettelsen af statshusmandsbrugene.

Kampen om tillægsjord begyndte og varede ved indtil i dag, hvor det egentlige statshusmandsbrug helt er forsvundet. Af de oprindelige 51 udstykkede brug er der i dag kun selvstændigt landbrug tilbage på 6, og det er som deltidsbrug.

Et stykke dansk landbrugshistorie er slut.

- skrevet af **Flemming Bendixen.**

Købmand i Saksøbing Lars Hansen Junior

f. 1750 i Nysted – d. 1803 i Saksøbing

Hans farfar, Jørgen Hansen Junior født i Kristianstad i Skaane – udvandrede til Danmark efter Den skaanske Krig 1675-79.

Vi træffer ham først i Maribo, hvor han i 1700 gifter sig med Catrina Elisabeth Hansdatter.

Ved vielsen nævnes han Jørgen Hansen Skrædder, men 10 år senere kaldes han Jørgen Hansen Junior.

I 1719 er han bosiddende i Nysted, hvor han får borgerskab, og det oplyses, at han vil ernære sig ved skrædderi samt avl og lidt øltapperi. I 1729 pålignes han at betale 13 rdl. årligt i tre år til Københavns genopbygning efter branden i 1728, kun fire af byens borgere betaler mere.

Hans ældste søn Hans Jørgensen Junior, far til Lars Hansen Junior – født i Maribo 1708. Hans første kone: Abigael Maria Mathiasdatter død 1736.

Hans anden kone: Magdalene Larsdatter Rostocker – købmandsdatter fra Saksøbing.

I 1748 var kun én købmand i Nysted sat højere i næringskat end Lars Hansen Juniors far. Begge hans forældre døde i Saksøbing, men deres dødsbo var insolvent.

Lars Hansen Juniors farbroder Chreintoft Junior var købmand i Nysted fra marts 1736 til 1743, hvor han den 22. februar fik borgerskab i Saksøbing.

Han var gift tre gange. Ved skiftet i 1756 efter den første kones død var boets overskud 4.821 rdl. Ved skiftet i 1778 efter hans tredje kone og ved skiftet efter ham selv var boet insolvent. I 1761 havde han været byens fjerde største ejendomsbesidder med 2.450 rdl. i brandtaxationsværdi.

Lars Hansen Junior tog borgerskab 4. maj 1779 som købmand i Saksøbing – opsagt 11. januar 1803. Han købte på auktion farbroderen Chreintoft Juniors gård for 404 rdl., hvoraf 4 rigsdaler var kontant. Ved overtagelsen betalte han et i gården indestående privat lån på 400 rdl.

Den her omtalte gård er formentlig det, der i dag er Torvet 9-11.

Ligeledes overtog han en i 1775 opført ejendom med 6 lejevåninger i ”Sladregade”, der langt senere (i 1879) fik navnet Juniorsgade. Den østlige del af denne ejendom var det, der i dag er Juniorstiftelsen 6, 8 og 10.

Lars H. Juniors ejendom i 1912 - Juniorstiftelsen.

Det var en hensygnende forretning, han overtog, og i begyndelsen gik det småt, men fra 1791 gik det fremad, og indtil han i 1803 opsagde sit borgerskab, var han - næst efter broderen Jørgen Hansen Junior - byens største skatteyder. I 1798 var han byens største ejendomsbesidder med 5.720 rdl. i assurancesum.

Det skal dog bemærkes, at broderen Jørgen Hansen Junior i 1785 giftede sig med Johanne Christine Lindhard, der var enke efter købmand Jochum Blich, og han kom ved dette giftemål i besiddelse af byens største købmandshandel og blev dermed byens største skatteyder, hvilket han var indtil 1805. Derefter gik det noget tilbage for ham, indtil han døde den 3. juni 1816.

I uddrag af Lars Hansen Juniors testamente ses det, at han skriver sin sidste vilje den 6. marts 1802 og laver nogle tilføjelser den 19. november 1803, hvilket er dagen, før han døde.

"Så snart min løbebane er endt, og jeg er afgangen, skal mit dødsfald uden ophold af min kære broder Jørgen H. Junior anmeldes og bekendtgøres for de 2 mand, som jeg har udnævnt og beskikket til at ordne mit dødsboe og tage boets ganske formue af rørigt og urørigt gods under hammeren og under deres administration.

Indtil dette sker, skal min broder have tilsyn med alt, ligesom han efter broderligt skal besøge min begravelse på anstændig og passende måde samt overvære commissarernes møder, indtil alle mine ejendele ere registrerede. Boet sælges ved

offentlig auktion, alle mine møbler, bohaver og effekter af hvad nævnes kan, og siden alle mine faste ejendomme af gårde, skibe og min halvpart i Cypressegården, mine lejevåninge i den såkaldte "Sladregade" Juniorsgade.

*Da Dagens Møje den var endt og Arbeids Tiden omme
For mig, som den var svært bestemt, min Savnelyst mon komme
En Boelig da for Fattige af denne Bøje jeg Tænkte
med andet meer der kunde skee for Hüllsvild, Arme og Bøtrængte
Njød da I værdig Trængende til Verdens sidste Ende
i disse Broder Tilflugt Sted mod Armod, Kummer og Elænde.
Og Ihukom den Stiftere, som Tanken derom Skædede*
Lars Hansens Junior Aar 1802

Plade opsat på Lars H. Juniors ejendom i Sladregade 1802.

Når dødsboets hele formue er uddraget og forenet i en kapital, da haver executor testamenti imod lovmæssig af kald og kvittering af dette dødsboes kapital at udbetale.

Til de 6 fattige i mine lejevåninger, såvel mand som kvinde, indsættes en kapital af 2.000 rdl., hvoraf de årlig skal nyde renten, som udbetales fire gange årlig.

I hvert værelse skal der altid være 2 fattige, en som nyder udbyttet og en som står på avancement dertil. De, som antages til blot at nyde husly, skal være pligtig til at gå de andre til hænde.

Til de fattige i min fødeby Nysted indsættes 400 rdl., som skal forblive en varig stående fond. Renterne heraf udbetales til de fattige hvert år den 6. nov., som er min fødselsdag.

Til skolelæreren i Sakskøbing indsættes en kapital på 600 rdl. Renterne udbetales i 2 terminer årlig – til evig tid, som et lidet bidrag til hans kårs forbedring.

Til hver af mine tjenestepiger samt mine tjenestekarle udbetales 20 rdl. til en mindelse efter mig.

Til drengen Jacob Bager 300 rdl., han som er et fattigt barn, der ingen haver til at hjælpe sig i verden. Kan først udbetales, når han er myndig (fyldt 30 år), kun renterne må han nyde til hjælp til understøttelse for sig.

Min tjenestekarl Martinus Hansen skal fra min dødsdag, og så længe han lever, nyde renterne af en kapital på 650 rdl. Renterne udbetales 2 gange årlig, men såsnart han afgår ved døden ophører udbetalingerne.

Min moders søsterdatter Magdalene Mouritsen, skrædder Lindvalds hustru, skal fra min dødsdag og så længe hun lever nyde renterne af en kapital på 650 rdl.

De nævnte kapitaler indsættes i Kongens Kasse.

Da min broder i betragtning af hans formue og gode forfatning ikke behøver nogen bedring, så skal boets øvrige midler indsættes i Hans Majestæts Kasse og tilfalde min broders 3 børn.

– Hans J. Junior 2/5. Lars L. Junior 2/5 og Magdalene 1/5 og gemmes til disse børn er myndige for drengenes vedkommende, når de er 30 år, og for pigens vedkommende, når hun bliver gift.

Såfremt min broder eller et af hans børn eller deres arvinger skulle komme i besiddelse af hele arven, da skal 1/3 indsættes til Saksøbing bys skole- og fattigvæsen, nemlig 1/3 anvendes til skolen, 2/3 tillægges fattigbodernes legat, således at alle 12 beboere i boderne får lige meget i årlig rente.

Kromanden i Oreby, Johan Jochumsen eftergives en gæld på 300 rdl.

Degnen i Væggerløse, Niels Bruun eftergives en gæld på 150 rdl.

Til Claus Kølle gives 300 rdl. for hans tro tjeneste i at befordre min interesse såvel som dreng og som karl.

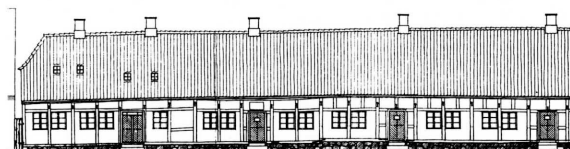
Min iboende gård (Torvet 9-11) med iværende 2 brændevinsrum med ankre og dertil hørende kar, spølkummer og liggeanker og et langt bord med bænke og 2 plader i dagligstuen, disk og reoler såvel i boden som i pakhuset, alle i gården værende bilæggerovne og vindovne samt gård og haverum m.v. Tømmer på den tilliggende tømmerplads bagved haven undtages og overlades købmand købmand Claus Kølle her i byen for 1.600 rdl.”

Saksøbing den 19. november 1803.

Købmand Claus Kølle forpligtede sig og fremtidige ejere af købmandsgården til at afholde alle udgifter, såsom skatter, vedligeholdelsesudgifter, brandforsikringer ved de 6 lejevåninger i Sønder Vestergade (Sladregade), det der i dag er Juniorsgade nr. 6, 8 og 10.

Til gengæld skal ejeren have råderet over loftet over fattigboderne samt den bagvedliggende brændeplads.

Hvornår disse klausuler ophæves vides ikke nøjagtigt, men det sker formentlig i midten af 1830'erne, hvor kommunen overtager bygningen og dermed alle forpligtelserne. Det vides ikke hvor længe udbetalingerne af Juniors legat finder sted. Ej heller hvornår den vestlige del (Juniorsgade 12) lægges sammen med den øvrige bygning, men det sker formentlig også i 1830'erne.

Juniorstiftelsen blev totalrenoveret i 1983 af Saksøbing kommune, og de historiske bygninger fra 1775 fremtræder i dag som moderne boliger.

Lars Hansen Junior døde den 20. november 1803 kl. 20, 53 år gammel. Familien Junior ejede 2 åbne gravsteder i kirken, men ifølge kirkebogen er Lars H. Junior begravet ved den søndre kirkemur, hvor også hans gravminder er indmuret.

Gravmæle over Lars Hansen Junior ved Saksøbing kirke

Det ville være smukt, hvis nogen ville bekoste en opmaling af dette gravminde. Det fortjener denne mand, hvis hjerte bankede for dem, som havde det svært i datidens Danmark, hvor den sociale sikkerhed var et ukendt begreb.

Johan Jørgensen.

Kilder:

Hvem forsker hvad, 1977 Gregers Hansen.
Lars Hansen Juniors sidste vilje.
Kirkebogen
Danmarks kirker, Maribo amt.

Om herregårde på Sakskøbingegnen

Igennem de sidste 10 år har årsskriftet hvert år haft en artikel om en af egnens kirker. Den serie er nu afsluttet, og vi har derfor besluttet, at vi i de kommende år vil fortælle om egnens mange herregårde. Også de er mange hundrede år gamle og rummer en rig historie.

Vi vil begynde med en konkret begivenhed fra Nielstrup, der engang var ikke alene egnens, men også en af landets betydeligste herregårde, og den har været ejet af mange af rigets mægtigste slægter.

Næste år vil vi fortælle herregårdens historie frem til i dag, men her vil vi fortælle (eller genfortælle) en artikel fra 15.11.1959 i en af egnens aviser. Den er skrevet af Herman Madsen.

Den rige og ansete Johan Oxe til Nielstrup.

I de mørke dage ind under jul i året 1534 blev der larmet og råbt på torvet i Maribo. Ophidselsen gjaldt nogle syndere, som forslæde og blødende krøb sammen på stenbroen. Efter den hidsige diskussion blev der gjort kort proces med disse mænd, hvis lig derefter blev slæbt gennem gaderne og kastet i rakkerkulen.

Et gammelt træsnit angives at forestille Johan Oxe.

Det var nemlig gået sådan, at da en stor forsamling af borgere og bønder var draget ud til herregården Nielstrup for at gøre op med den forhadte fjende Johan Oxe, var det hele gået skævt.

De såkaldte "hovedsmænd og principaler" havde ikke forstået at føre belejringen, og usigelige dumheder havde kostet menneskeliv. De bevæbnede borgere og bønder var blevet ført hen under borgens volde, og her havde Johan Oxes svære kanoner og andet skyts tyndet ud i rækkerne.

Nu havde man imidlertid opdaget, at disse høvedsmænd var blevet underkøbt af den snedige adelsmand. Bestikkelsen havde fået høvedsmændene til at fraråde belejringen og føre de undergivne lige ind i døden.

Det var disse forræddere, man nu gjorde op med, så de fik den løn, de havde fortjent og kunne rådne op i rakkerkulen.

Efter således at have rensset ud i rækkerne vendte borgerne og bønderne, formentlig støttet af nogle af grev Christoffers folk, sig atter mod Nielstrup, hvor Johan Oxen til bøndernes harme havde fået tid til yderligere at udbygge sit forsvar.

Hadet til Johan Oxen var desto større, fordi han på et meget tidligt tidspunkt, som alle andre vendekåber inden for den danske adel, havde sluttet sig til grevens parti og derefter løbet tilbage.

Da hans bror Torben Oxen var blevet henrettet anklaget for giftmord på Dyveke, havde den lollandske adelsmand svoret, at han ville vie alle sine kræfter på at styrte den bondevenlige konge, der under Sigbriets indflydelse klart søgte at omstøde adelens gamle privilegier.

Men borgerne i Maribo, der imidlertid havde valgt nye og mere ubestikkelige høvedsmænd, besluttede at sætte alle kræfter ind for at besejre Johan Oxen. Og de hidkaldte folk fra hele Lolland og Falster til et mægtigt opbud for at knuse den hadede fjende.

Det var derfor en anselig styrke, der nu gav sig til at belejre den gamle svært befæstede gård.

Skønt befalingsmændene tilrådede en længere belejring for at gøre Johan Oxen mør, var utålmodigheden hos borgerne og bønderne stor efter at få gjort kål på deres mægtig fjende. Juleaftensdag besluttede man derfor at løbe storm mod gården for at få belejringen overstået, så der kunne være mulighed for at vende hjem og fejre juleaften sammen med familierne.

Med hujende råb gik de samlede styrker løs på befæstningerne. Alt muligt skrammel var blevet fyldt i voldgravene, og stormstiger til at lægge over voldene var forfærdigede i stort antal.

Kanonerne tordnede de angribende i møde, og Johan Oxen stod selv ved en dobbelt-falkonet, et ret moderne våben beregnet til skud på nært hold. Den lette bronzekanon hvilede i en gaffel, så den var let drejelig og derfor et farligt våben. Om den ikke har været forsvarligt ladet, eller om en af de primitive kugler med en kaliber på omkring 7 cm har sat sig i klemme, kan man ikke vide. I hvert fald sprængtes kanonen med et voldsomt brag, og Johan Oxen fik det ene lår slået i stykker. Formentlig her dette været anledning til kampens ophør, og han døde kort efter.

Han folk havde i realiteten ikke noget udestående med Maribos borgere nu, da den herre, de havde svoret troskab, ikke var mere.

Efter alt at dømme blev Nielstrup grundigt plyndret, og som de andre erobrede herregårde nedbrændt.

Hans ældste søn Peder Oxen var på dette tidspunkt kun 14 år og befandt sig på en studierejse rundt i Europa med den lærde Christian Morsing som hovmester. Det skyldtes uden tvivl den omhyggelige og humanistiske opdragelse, han havde fået af denne betydelige videnskabsmand, at han, da han vendte hjem 17 år gammel, kunne overtage de store godsbesiddelser og foretage den omfattende opbygning, der trængtes efter Grevens fejde og samtidig være formynder og opdrager for sine 11 søskende.

Johan Oxen havde selv været på lange og lærerige udenlandsrejser, således har han foretaget den i hine tider vanskelige og farefulde rejse til det hellige land. Han lærte sig først og fremmest gode sprogkundskaber, men også at være årvågen og påpasselig over for mange farer.

Skønt Johan Oxen havde været rigsråd, havde han dog ikke spillet noget fremtrædende i den hjemlige politik. Dertil havde han haft for travlt med at skrabe værdifulde goder sammen.

Peder Oxen, som siden skulle blive en stor finansmand, fik sine prøvelser med forskellige indviklede godsstridigheder, han havde måttet overtage fra sin fader.

Endnu er voldgravsområdet fra det gamle Nielstrup bevaret, og på selve voldstedet er nogle ruinrester udgravet.

Det har i de svundne krigeriske tider været en anseelig gård med svære mure og vægtergang, også et tårn var der som en nødvendig forsvarsforanstaltning. De nuværende bygninger er lidet anseelige, men rundt om den historiske gård breder den smukke lollandske natur sig med brede agre, kranset af mangfoldige skove og med udsigter til Saksøbing fjord.

I den nærliggende Våbensted kirke er en ligsten indfældet i muren til minde om den hårde herremand, der havde et så alvorligt mellemværende med både "købstadsmænd og almue udi smålandene".

Nu 45 år efter ovennævnte artikel kan vi konstatere, at ejendommen drives som en del af godset Krenkerup. Hovedbygningen tjener som beboelse for lejere. Årsagen til denne udvikling skal søges i den rationalisering, der er sket inden for landbruget.

Hans Bech.

Sakskøbing Apotek i to hundrede år.

Et apotek er en virksomhed, der forhandler lægemidler, sygeplejeartikler, vitaminer, hudplejeprodukter o.a. til forbrugere. Det er en privat virksomhed, som ejes og drives af en apoteker.

Til større sygehuse er der ofte tilknyttet et sygehusapotek. Her er ejeren stat, amt eller kommune.

Apoteksvirksomhed er indgående reguleret ved love og bekendtgørelser.

Det faguddannede personale på apoteket består foruden af apotekeren af farmakonomer (tidligere apoteksassistenter) og farmaceuter.

Apotekeren er uddannet farmaceut og har fået en offentlig bevilling til at drive apotek.

Det første apotek i Danmark er sandsynligvis fra 1465 og lå i Købmagergade i København.

I 1546 fik apoteker Willum Unno bevilling af Christian III til at drive et apotek i Højbrostræde i København. Dette var det første privilegerede apotek i Danmark.

De følgende år blev der oprettet apoteker i flere af landets større byer.

I 1672 havde Danmark ca. 670.000 indbyggere. Heraf boede ca. 575.000 (86%) i landdistrikterne og ca. 95.000 i byerne (14%). Antallet af apoteker i 1672 var 24.

Mathias Martin Thune.

Den første apoteker i Sakskøbing var Mathias Martin Thune, født 2. marts 1777 i Vignæs på Lolland. Forældrene var sognepræst Jacob Thune og Ernegaard Steenberg. M.T. kom i lære på Svendborg Apotek i 1793 og blev der som medhjælper til juni 1800. Han bestod farmaceutisk eksamen 31. oktober 1800.

Bevillingen til at anlægge Sakskøbing Apotek blev givet **12. juni 1804**, og der blev opført et apotek i Søndergade, hvor det endnu er beliggende. Ejendommen bestod af forhus, sidehus, have og 3,5 tønder land grund.

17. december 1805 bekendtgjorde han i Berlingske Tidende, at hans apotek d. 5. december var blevet visiteret og derved erklæret at være forsynet med de anbefalede medikamenter.

Mathias Thune døde 15. marts 1831.

Efter hans død fortsatte enken apotekets drift (med provisor), indtil hun i 1837 solgte det til F.T.V. Grundtvig.

Frederik Theodor Vilhelm Grundtvig senior.

Sakskøbing Apoteks anden apoteker blev født i Jydstrup ved Ringsted 27. januar 1802 som søn af sognepræst Otto Grundtvig og Marie Magdalene Topp.

F.G. senior var discipel på Vesterbro Apotek i København fra 1. april 1817 og bestod farmaceutisk eksamen 7. juli 1824. Herefter arbejdede F.G. på Vesterbro Apotek og senere på apoteket i Nykøbing F.

I 1837 købte han Saksøbing Apotek til overtagelse 1. november samme år.

Købesummen var 18.000 rdl. samt en årlig livrente til Thuné's enke.

I 1838–39 ombyggede han ejendommens forhus og samtidig fornyedes apotekets inventar.

Staldbygning, lo og lade opførtes ca. 1856, og i 1865 blev en sidebygning til laboratoriet op-ført.

Foruden apoteket drev han i Saksøbing en købmandshandel til 1868. Desuden var han bestyrer for den stedlige filial af Lollands Spare – og Laanekasse i Nakskov.

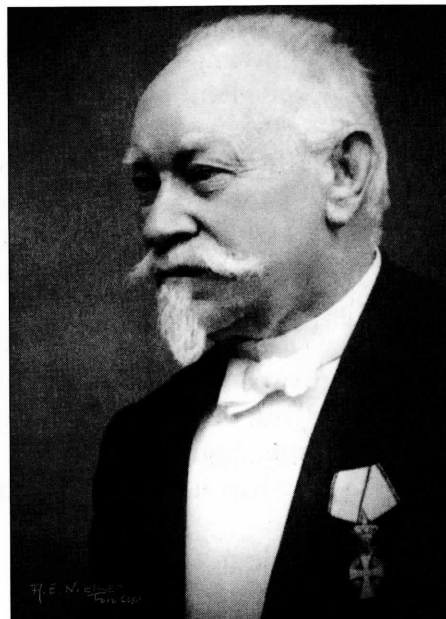
I 1870 overdrog han apoteket til sin søn Frederik Theodor Vilhelm Grundtvig junior.

F.G. senior døde 16. september 1873 i København.

Frederik Theodor Vilhelm Grundtvig junior.

F.G. junior blev født i Saksøbing 19. april 1839 som søn af apoteker F.G. senior.

Han var discipel på Fredericia Løve Apotek fra august 1854 og tog farmaceutisk kandidateksamen i 1859. Herefter arbejdede han i Saksøbing og København.

Frederik Theodor Vilhelm Grundtvig Junior.

Den 1. juli 1870 overtog F.G. junior Saksøbing Apotek for en købesum af 41.000 rdl. Der blev udført betydelige forbedringer i apoteket, og der blev anlagt en lyst- og frugthave.

I årene 1871–1900 var F.G. junior byrådsmedlem i Saksøbing for Højre, med en afbrydelse på tre år. Derudover var han medlem af en række bestyrelser.

Den 1. januar 1879 blev apoteket overtaget af Georg Bærentz Christens. Købesummen var 130.000 kr.

F.G. junior døde 21. oktober 1918 i Saksøbing.

Georg Barentz Christens.

G.C. blev født i Hjørring 19. februar 1849, som søn af apoteker Henning Christens og Ida Dalgas.

Discipeltiden havde G.C. på Løve Apoteket i Svendborg fra 1866, og han fik kandidateksamen 1871. Herefter arbejdede G.C. i Maribo og Hjørring, indtil han 1. januar 1879 overtog Saksjøbing Apotek.

Apoteket drev han til 1. februar 1890, hvorefter det blev overtaget af J.F.B. Muhle.

Fra 1893–1902 var G.C. underdirektør ved De københavnske Sporveje.

27. maj 1903 blev han udnævnt til justitsråd.

Georg Christens døde 26. april 1924 på Frederiksberg.

Saksjøbing Apotek ca. år 1910.

Jacob Frederik Bianco Muhle.

J.M. blev født i København 16. november 1863. Søn af cand.phil. bogtrykker Frederik Siegfred Muhle og Jacobine Johansen.

Han var discipel på Herning Apotek fra 1. juli 1880. Kandidateksamen 1884 og arbejdede derefter på Middelfart Apotek, Søtorup (nu Haslev) Apotek og Nørrebro Apotek i København.

Muhle overtog Saksjøbing Apotek 1. februar 1890 for en købesum af 210.000 kr.

Efterfølgende blev der indrettet damplaboratorium og stødekammer.

Han drev apoteket indtil 1. november 1909, hvorefter det blev overtaget af A. M. V. Svendsen.

Fra juni 1913 til april 1916 var J.M. frugtsaft- og konserverfabrikant på Frederiksberg.

Ved sin død 14. december 1928 var J.M. cigarhandler i Hillerød.

Andreas Meredin Valdemar Svendsen.

Saksjøbing Apoteks sjette apoteker Andreas M.V. Svendsen blev født 19. juni 1873, som søn af tømrermester Peter Valdemar Svendsen og Maren Kirstine Svendsen.

Kandidateksamen fik A.S. i 1894 efter at have startet discipeltiden på Næstved Løve Apotek 1. august 1888.

Senere arbejdede A.S. i Næstved, Aarup, Kerteminde, Korsør og København.

I tiden 1902–1905 var han fabrikant i Korsør.

1. november 1909 overtog han Saksjøbing Apotek.

A.S. var medlem af Saksjøbing byråd i 1929. Han døde 26. maj 1946.

Apoteker A. M. Svendsen

Jørgen Rasbech Svendsen.

J.S. blev født i Sakskøbing i 1914, som søn af foregående apoteker Andreas M.V. Svendsen og Vilhelmine Svendsen.

Discipel fra august 1933 på Sakskøbing Apotek og Nykøbing F. Løve Apotek.

Kandidateksamen 1939. Derefter arbejde J.S. i Nakskov og Sakskøbing.

Han fik 11. december 1946 bevilling til Sakskøbing Apotek.

Der blev i 1950 påbegyndt en meget omfattende ombygning og modernisering, som J.S. desværre ikke nåede at se fuldført.

En sidefløj blev nedrevet og i stedet opførtes en 2-etages bygning med kælder. Lokalerne blev ændret og forsynet med nyt

inventar.

J.S. døde 19. februar 1951.

Ombygningen blev fortsat af efterfølgeren Svend T. A. Dyhre.

Svend Thorkild Anker Dyhre.

S.D. blev født 15. december 1900 i Vester Aaby.

Discipel på Odense Svane Apotek marts 1917. Kandidateksamen 1924. Senere arbejdede han bl.a. på Vamdrup Apotek og Horsens Løve Apotek. Overtog Sakskøbing Apotek 15. oktober 1951.

Ved ombygningen blev officinet udvidet betydeligt, så der blev mere plads til kunderne.

I august 1955 blev Danmarks første lægehus indviet. Det lå i apotekets gård og ejedes indtil 1. april 1971 af apoteket, herefter blev det solgt til kommunen.

Det var lægerne Poul Larsen, Svend Møller og Poul Støckel, der stod for ombygningen og indretningen i samarbejde med apoteker Svend Dyhre. S.D. døde 7. februar 1979.

Apotekets baghus lige før ombygningen til lægehus i 1955.

Apotekets personale ved 150 års jubilæet i 1954.

Flemming Irner.

Fl. blev født 13. juli 1923 i København. Søn af bankfuldmægtig A.V. Irner og Anna Irner. Discipel 1944 på apoteket Trianglen i København. Kandidateksamen oktober 1950.

Arbejdede herefter på forskellige apoteker i København.

Overtog Saksøbing Apotek 1. april 1971.

Fra 1972 og frem blev der foretaget en modernisering af produktionslokaler, lagerum og personalerum.

Fl. døde 26. marts 1993.

Driften af Saksøbing Apotek blev fortsat med farmaceut Anne-Grethe Rude, som bestyrer indtil 31. juli 1993.

Peter Ingolf Jensen.

P.J. blev født i Tarm 26. september 1948. Søn af snedkermester Børge I. Jensen og Vera Jensen.

Praktikant på Glostrup Apotek 1970. Cand.pharm. januar 1977. Ansat som provisor på Glostrup Apotek 1977–1984, derefter Esbjerg Krone Apotek 1984–1993.

Overtog Saksøbing Apotek 1. august 1993.

Siden overtagelsen er der lavet forbedringer af personalerum og kontor.

Saksøbing Apotek har bidraget til at udbrede kendskabet til farmaceut- og farmakonomuddannelsen i Grønland, blandt andet ved informationsbesøg på grønlandske gymnasier.

Desuden har apoteket arbejdet for at få de

to uddannelser godkendt af Hjemmestyret.

Fra 1998 blev begge uddannelser godkendt til at være "støtteberettiget" af Hjemmestyret.

Apoteket nu og i fremtiden.

Den før så specielle lugt på apotekerne er forsvundet. Kun de færreste af landets apoteker har nu et større lager af kemikalier og droger.

Produktionen på apotekerne blev væsentligt reduceret fra slutningen af 1980'erne efter beslutning af Folketinget.

I dag er der kun to private apoteker, der har en væsentlig produktion.

Til gengæld er informationspligten blevet udvidet for personalet på apotekerne.

Det nytter ikke, at give patienten et "avanceret lægemiddel", hvis lægemidlet ikke anvendes på den rigtige måde.

Anvendelsen af IT-teknologi er på apotekerne – som i resten af samfundet – steget meget de sidste år.

Gennem de sidste ti år er antallet af selvstændige apoteker dalet.

Den enkelte enhed dækker et større befolkningsområde og bliver derfor omsætningsmæssigt også større.

Det er derfor sandsynligt, at Saksøbing Apotek bliver slået sammen med et andet apotek inden for nærmeste fremtid.

Peter Jensen.

Sognerådene og deres virke i Sakskøbing Kommune

af Steen Balle

Den 14. oktober 1980 var der indkaldt til møde i Slemminge Forsamlingshus, da det var 10 år siden storkommunen var dannet.

Den Lokalhistoriske Forening i Sakskøbing, ville sætte fokus på de gamle sogneråd i kommunen - og havde inviteret til 6 cause-rier af:

fhv. gårdejer Chr. Høegh-Andersen, Vignæs, rentier Verner Malmskov, Radsted, gdr. Poul Frandsen, Sakskøbing Landsogn, fhv. borgmester Alfred Andersen, Sakskøbing, fuldmægtig Ole Ohlsson, Slemminge-Fjelde og fhv. sognefoged Jørgen Kepp, Majbølle

Der blev også lavet forskellige interviews med sognerådsmedlemmer. F.eks. husmand Johannes Holm fra Tårs, fhv. arbejdsmand Adolf Rasmussen fra Våbensted, fhv. arbejdsmand Aage Christensen, Sakskøbing Landsogn, og fhv. gårdejer Rasmus Bentsen, Majbølle - så de kommende år vil jeg give smagsprøver på, hvad der blev sagt i oktober 1980 - om de gamle sogneråd i Sakskøbing Kommune.

Jeg husker tydeligt en historie, som Jørgen Kepp fra Majbølle fortalte om, hvordan bruger vi demokratiet - og hvad kan vi stemme om? Her er hans historie:

Jeg oplevede en besynderlig afstemning. Den er langt fra typisk, men siger alligevel en del om vort demokrati - også i dag. Ved et sognerådsmøde i Majbølle blev der drøftet vikarlønninger, og et medlem udtalte, at det var k o s t u m e, at man selv betalte sine vikarer. Det fik et andet medlem til at udbryde, at det passede ikke, og at det i øvrigt hed k u t y m e. Der blev derefter forlangt afstemning, og resultatet blev at 6 stemte for kostume og 3 stemte for kutyeme.

Gdr. Jørgen Kepp, f. 1903
- sognerådsformand i Majbølle 1963-66.

Her følger hvad fhv. gårdejer H. Christian Høegh-Andersen fortalte om sognerådsarbejdet i Vignæs Kommune.

Jeg var formand i Vignæs fra 1942-48. Nu er jeg den første taler i aften - og det er godt at tage det tynde øl først. Alt hvad jeg kan huske er noget løst og fast - ja, måske løst - noget jeg ikke har beskæftiget mig med siden min tid i Vignæs.

Valgene til sognerådet foregik som nu. Vignæs er et lille sogn med små 300 indbyggere - og vist nok det næstmindste i Maribo Amt. Så derfor var der kun 5 sognerådsmedlemmer. De forskellige partier indkaldte til opstillingsmøder, og skønt det lille sogn, var alle de fire gamle partier repræsenteret. Socialdemokratiet med to medlemmer, De Radikale og Konservative og Venstre med hver ét medlem. Det var jo til at overse. Jeg var 32 år, da jeg blev valgt ind, og havde aldrig haft med sognerådsarbejde at gøre. Hvilken forudsætning havde vi egentlig for at gå ind i sognerådet?

Ja, når man tænker tilbage på, at de unge i dag går i skole til de er 18 år og vel 40% af befolkningen også får studentereksamen, så må jeg sige, at den baggrund, vi 5 sognerådsmedlemmer havde, ikke var den største. Vi gik i den stråttækte skole alle sammen. Det var den baggrund vi havde med - og så vores sunde fornuft.

Og det mener jeg, vi havde, da vi kunne køre arbejdet igennem med disse forudsætninger.

Når de 5 rødder var valgt, skulle vi konstituere os. Det var den, der havde siddet længst i sognerådet, der indkaldte til det første møde. Vi begyndte med at vælge formand. Så næstformand. Og derpå formænd til de forskellige udvalg. Vi var alle fem sognerådsmedlemmer med i de forskellige udvalg - men med forskellige formænd. Det vigtigste vi havde i Vignæs var socialudvalget og vejudvalget. 30% af vores udgifter gik til vores veje. Vi havde et stort vejareal i forhold til indbyggerne.

Formanden ledte mødet og førte protokol. Som noget nyt havde vi valgt en kasserer. Vi fandt det uheldigt at formanden også havde kassen, så disse poster blev adskilt. Vi havde møde hver måned, og der blev indkaldt 8 dage i forvejen - og samtidig kunne de forskellige cirkulærer blive sendt ud. Vi har altid kunnet tale os til rette, og jeg husker kun en afstemning i den tid, jeg var i sognerådet.

Jeg vil mene, at et sådant lille sogn er det nærmeste, man kan komme nærdemokrati. Nu taler man meget om det, men det er vanskeligt at få det gennemført. Nu er der meget større afstande ud til befolkningen. I Vignæs kendte vi alle hinanden, og en sognerådsformand kendte de enkelte familier med deres økonomiske forhold og den sociale baggrund.

Til tider var det vanskeligt for formanden - både at føre protokol og lede forhandlingen. Derfor vil vi i dag se, at det er noget mangelfuldt, det der blev skrevet ind. Protokollen blev efter mødet oplæst og underskrevet af det samlede sogneråd.

Chr. Høegh-Andersen f. 1910 d. 1984

Et af de store emner var budgetbehandlingen. Vi lagde budget - og det var formanden og kassereren, der stod for det indledende arbejde. Kassereren var valgt uden for sognerådet og var derfor ikke med til møderne. Derfor var det vigtigt, at formanden havde sat sig godt ind i sagerne, også rent regnskabsmæssigt. Budgettet kom igennem tre forhandlinger - og så vedtaget. Så skulle vi til at ligne.

Jeg var også i skatterådet og husker det første møde med Maribo Amts skatteinspektør.

Han var jurist og meget inde i alle skatteforhold. Da vi så var færdig med at høre på ham, rejste formanden for skatterådet i Vignæs sig op og sagde: *NU har vi hørt hvad loven siger om hvordan vi skal ligne. Og så går vi ud og ligner, som vi altid har gjort.*

Det var en rigtig modtagelse for en inspektør at få. Han var en meget dygtig mand, men vidste ikke noget om hvordan vi lignede i landkommunerne. Selvangivelsen skulle være indleveret inden 1. februar, og vi skulle se om der var store urimeligheder. Det var formandens opgave at klare dette, men da det var i februar, så havde han heldigvis god tid.

Siden kom opkaldelserne, som er lidt af et kapitel for sig. Det er ikke alt, hvad man her i aften kan stå og fortælle, men jeg kan huske én, som kom hvert år. Han havde skrevet op, hvad der kunne købes for alle rationeringsmærkerne, og hvad det kostede. Dertil havde han lagt husleje og produkter af havens afgrøder. Når vi lagde det sammen var det ikke et ret stort beløb, og han fik det aldrig godkendt. Jeg husker også én, der havde bygget hele sin gård om. Den gang var der ikke noget, der hed regnskabspligt. Enkelte førte regnskab, men det var ikke almindeligt - og folk brugte den indirekte metode til at fremkomme med et regnskab. Men manden gav os skatteskemaet, og vi kunne ikke se, at der var bygget. Det måtte have kostet nogen penge.

Han blev opkaldt, og jeg spurgte om hvordan han havde kunnet klare denne ombygning. Så sagde han: *Det rager fanden galme ikke jer. For jeg har selv betalt det.*

I Vignæs Kommune havde vi 3/4 på fast ejendom og 1/4 på indkomsterne. Det lyder måske helt tosset i dag, men det var det ikke den gang. Der var nogle arbejdere, landbrugere, en præst og en skolelærer og små håndværkere. Så fordelingen var ikke helt dårlig.

Vi havde også det sociale udvalg. Jeg husker lige fra starten, at en mand kom til os og sagde: *Der sidder et par mennesker, som trods det, at de har arbejdet al tid, ikke vil have aldersrente. De vil klare sig selv. Det har de altid gjort.* Jeg gik ned til dem med papirerne om aldersrente og sagde, at de SKULLE søge. De sad begge ved kakkellovnen med deres overfrakker på og havde sat sig i hovedet, at de ville klare sig selv. Jeg forklarede, at kommunen ikke kunne være bekendt, at de skulle sidde her og fryse. De havde hele livet skrabet penge sammen til samfundet, og derfor havde de nu ret til at modtage aldersrente. Det blev de siden meget glade for.

Vi havde skoleudvalg, og vi havde snekastningsudvalg. Der var gårde, der ikke havde det fornødne mandskab til at kaste sne. De måtte betale sig ud af det. Det var ikke som nu, hvor kommunen betaler alle udgifter i forbindelse med snerydning.

En af vore store oplevelser i sognerådet var ved folketingsvalget. Vi skulle vælge en valgbestyrelse inden for Sakskøbing-kredsen. Vi kom til Sakskøbing, og det var selvfølgelig borgmesteren i Sakskøbing, der skulle vælges. Efter at stemmesedlerne var talt op i de enkelte kommuner, så samledes vi igen på Sakskøbing Rådhus. Det var vel det eneste sted, hvor vi flottede os lidt.

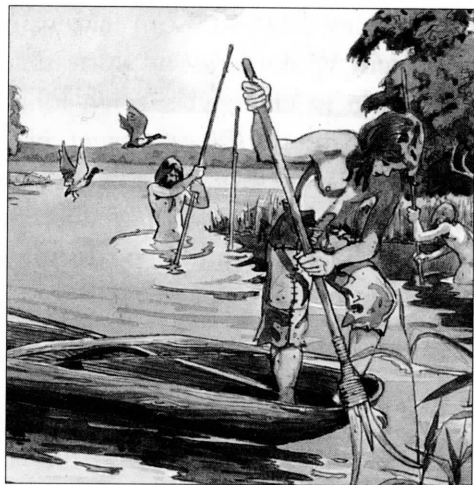
Vi mødtes om formiddagen, og spiste frokost. Når vi var færdige, spiste vi til aftens - og der manglede ikke noget. Det kan jeg godt sige. Vi havde en hyggelig aften, hvor vi snakkede og drillede hinanden. Det skete at klokken blev 3.00-4.00 om natten inden vi fandt hjem. Vi skulle gerne slutte med en kognit sild, som jo er noget specielt lollandsk - og så en snaps til. Og skomager Hansen sagde gerne: *Der skal en snaps til hver mundfuld, ellers kan vi ikke få den ned.* Der skulle sidde to fra hver kommune, og formanden var selvskrevet. Men der var rift om den sidste plads.

Til sidst vil jeg slutte med en historie. Det var en foredragsholder der var sat til at tale til et møde, hvor der skulle være bal bagefter. Han havde fra talerstolen sagt en del, og de unge var begyndt at komme - og de lavede en del uro bagest i lokalet. Så siger han fra talerstolen: *Kan jeg ikke få lidt ro Jeg kan ikke høre, hvad jeg selv siger.* Hvorefter en fra den bageste række sagde: *Du går da død og pine heller ikke glip af noget.*

Maritime billeder i lokalhistorisk sammenhæng.

Hvis vi ser på et landkort over Danmark, så ligger størstedelen af byerne ved vandet – enten direkte ved havet, ved en fjord eller ved en sø, og det er der egentlig ganske fornuftige grunde til.

Hvis vi går 3000 – 4000 år tilbage i tiden, så var Danmark dækket af uigennemtrængelig urskov, hvori der levede en masse vilde dyr. Det var altså både farligt og vanskeligt at færdes, hvis man skulle fra sted til sted.

- fra "Stenøkse, bue og pil"

Stenalderfolket bosatte sig derfor ved vandet, hvor det var muligt at færdes i en udhulet træstamme, og bopladsen lå som

regel i bunden af en fjord, hvor man var godt skjult for fjender, og hvor der var gode muligheder for at fiske og skrabe muslinger, der var en vigtig føde for datidens folk.

Med tiden ryddede man noget af skoven og set over en længere tidsperiode skiftede landskabet udseende. Det blev lettere at færdes over land, og bopladserne blev til landsbyer, og nogle af landsbyerne udviklede sig efterhånden til lidt større byer som f.eks. Saksøbing og Guldborg; men de lå stadig ved vandet – henholdsvis i bunden af en fjord og ved et sund.

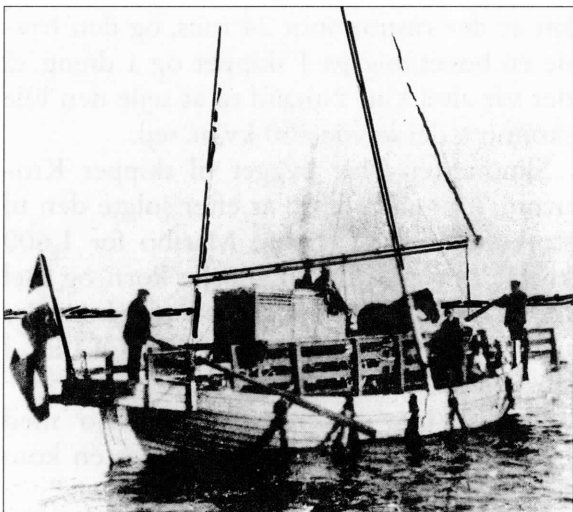
Hvis vi nøjes med at vende blikket nogle få hundrede år tilbage i tiden, så viser det sig, at både Guldborg og Saksøbing var vigtige knudepunkter for datidens samfærdsel.

Når man skulle over Guldborgsund så var det naturligt at vælge stedet med den korteste afstand mellem Lolland og Falster og lave en eller anden form for færgefart.

Al færgefart var dengang privilegeret, hvilket betød, at kongen udstedte retten til en privat færgemand, der skulle sørge for befordring af folk og fæ. Til færgestedet hørte som regel en kongelig privilegeret kro, der skulle sørge for "*fornøden bespisning og overnatning til nødtørftighed og billig betaling*", som det hed.

Hertil kom dog retten til at brænde brændevin – så det var nok ikke så galt endda, selv om der skulle betales 4 rigsdaler årligt til kongen. Med bevillingen fulgte ikke alene ret til, men også pligt til *”at betjene de rejsendes befordringssskøb med hest og vogn fra færgestedet til Sakskøbing for billig betaling”*.

Færgen var til at begynde med et eller andet fartøj, der blev roet frem, og det havde måske plads til en mindre køretøj. Med gunstig vind hejste man sejl for at spare på færgekarlenes kræfter, men alt i alt et slidomt arbejde, især når strømmen var hård i den smalle passage mellem Lolland og Falster.

Sejlfærgen fragter et hestekøretøj over Guldborgsund.

Men teknikken udvikler sig, og den første rigtige færge er en trækfærge, og i 1904 kom der en rigtig for-og-agter-skruefærge, der klarede overfarten i 30 år – indtil 1934, hvor Lolland-Falster blev landfast med en bro.

At Guldborg således blev et trafikknudepunkt fik stor betydning for udviklingen af det, der fra starten var et beskedent fiskerleje.

På et tidligt tidspunkt fik Guldborg også betydning som toldsted, hvor man kontrollerede de skibe, der passerede det smalle sted ved indsejlingen til Guldborgsund.

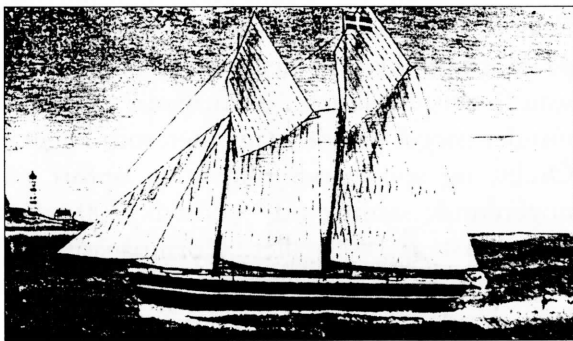
Der opstod hurtigt et naturligt behov for en havn, hvor skibe kunne lægge til kaj for at laste og losse og for at proviantere, og i sidste halvdel af 1800-tallet byggede man den første egentlige havn, hvor molen blev anlagt på et fundament af bøgerisknipper.

Det var især baroniet Guldborgland, der havde interesse i at bruge havnen til udskibning af træ fra baroniets skove – herunder stave til smørdritler fra baroniets savværk, der var en stor eksportvare. Men også korn blev sejlet ud fra Guldborg, og købmand Fritz Rasmussen fra Sakskøbing disponerede på et tidspunkt over det store kornmagasin, som lå tæt på havnen – et magasin som i stil minder meget om de magasiner, som ligger i Oreby, og som sandsynligvis er opført på nogenlunde samme tid – sidst i 1700-tallet eller først i 1800-tallet. Kornmagasinet i Guldborg endte som bekendt som tæppefabrik, der desværre nedbrændte i 1968.

Færgelejet i Guldborg med kornmagasinet i baggrunden.

Det var også naturligt at placere et skibsværft ved Guldborg, og det var den tidligere skibsbygger M. S. Mortensen fra Saksøbing, der etablerede sig i Guldborg, og i 1861 bygge en smuk lille skonnert "Niels".

Tegning af skonnerten "Niels".

"Niels" kunne laste 12 comerselæster, hvilket er det samme som 24 tons, og den havde en besætning på 1 skipper og 1 dreng, så der var altså kun 2 mand til at sejle den lille skonnert, der havde 150 kv.m. sejl.

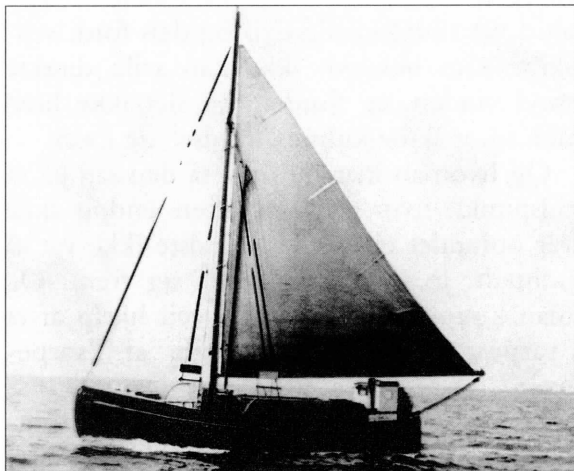
Skonnerten blev bygget til skipper Kromann, som allerede to år efter solgte den til storkøbmanden Qvade i Maribo for 1.600 kr. Han brugte den til at sejle korn og mel for Maribo Dampmølle, og derfor kom der til at stå "MARIBO DAMPMØLLE" i storsejlet.

"Niels" blev senere solgt til Fejø med hjemhavn i Dybvig, og da skonnerten kom fra Dybvig a', så fik den navnet "Dyvia".

Skonnerten endte i 1915 i Nykøbing Mors, hvor den fik navnet "Laura", og her slutter dens historie, da den forliste i Limfjorden i 1928.

I 1890 blev der også bygget en lille jagt på værftet i Guldborg. Det var P. O. Hansen, der ejede "Guldborg", og i et fødselsdagsinterview på sin 75 års fødselsdag betegnes han som landets ældste, aktive skipper. Han fortælle om sine 48 år på havet.

"En gang jeg sejlede fra Femø, havde jeg en af øens beboere med som passager, og da vi kl. 4 om morgenen passerede Sletterne, blev vi sultne, og jeg ville spejle nogle æg. Da jeg slog hul på et æg, kunne jeg tydeligt se, at der var en kylling i, og 10-11 stykker viste sig at have samme dunede indhold. Forklaringen på den historie var, at hans "skabede drenge" sent om aftenen var sendt ud i loen for at hente æg og havde for nemheds skyld jaget en liggehøne af reden og taget alle æggene".

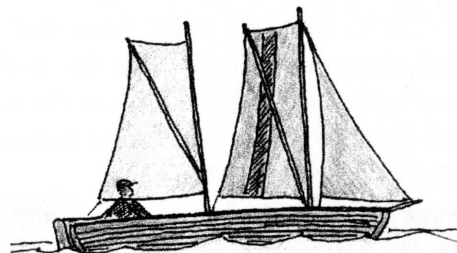
"Guldborg" fik i 1909 ilagt motor og fik styrehus. Riggen blev ændret fra gaffelrig til bermudarig eller spidssejl. Jagten lastede 15 tons og sejlede med frugt og diverse stykgods – og ind imellem en last kreaturer til slagteriet i Masned Sund.

Fra 1929 og frem til ført i 40'erne sejlede "Guldborg" i fast paketafart mellem Nykøbing og Femø, men nu med sviger sønnen, Mejer Jensen som skipper.

Mejer Jensen anskaffer midt i 40'erne et større og mere moderne skib, der fik navnet "Smålandshavet", og mens han gør dette fartøj klar til indsættelse på ruten til Femø, "så har Mejer Jensens hustru i de sidste to måneder været på mønstret som skipper på "Guldborg", og har som Danmarks eneste kvindelige skipper udført et bemærkelsesværdigt sømandskab" (fra Østlollands Folkeblad).

Skibsværftet i Guldborg var også kendt for at bygge små stabile fartøjer, der eksempelvis egnede sig som lodsbåd. Det var en såkaldt tosmakkejolle.

I en gammel lodsprotokol skriver lodsførmanden i Bandholm, "at båden er bygget af skibsbygger Mortensen i Guldborg udelukkende af bedste sort egetræ i 1897 og blev færdig i november samme år. Båden kostede bilfærdig 400 kr. og sejlfærdig 625 kr".

Lodsbaaden var kendetegnet ved en rød stribe i storsejlet.

Vi vil herefter vende blikket mod Saksjøbing, der på trods af sin beliggenhed – dybt inderst i en lang, smal og til tider tilsandet fjord, har haft en betydelig skibsfart gennem tiderne.

Vi hører første gang i historien om Saksjøbing havn i 1735 med byfoged Morten Hammers indberetning til kongen.

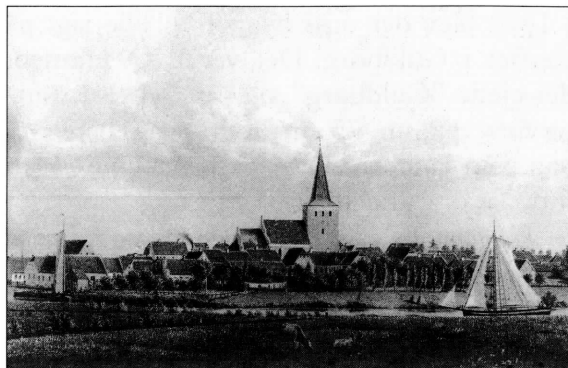
”Saxkjøbings Skibsfart bestaar af 3 små Gallioter og 6 små Jagter.

Byens meste Handling er med Kiøbenhavn, hvortil ikke andet end Kornvarer henføres. Ja, med en af forberørte Gallioter kan undertiden gøres en Reyse på Norge med Kornvarer hen og igien tilbagebringe Fiskevarer, Jern og Tømmerlast”.

De omtale gallioter var en ældre betegnelse for et mindre handelsfartøj med 2 master. Den havde skonnertrig og var bred i skrogget, så den kunne tåle lidt kraftig vind og søgang. Den lignede faktisk den senere så kendte galease.

Og så skal vi frem til 1825, hvor der om besejling af fjorden fortælles, *”at der i 5-6 aar har været opmudret en Sejlrende, saa der nu er 6-7 Fod Vand, og at den første Yacht er kommet op ad Aaen til Saxkjøbing”.*

Og 4 år efter (1829) kan vi fra samme kilde læse, at *”hos Skibstømmer Trockmann løber en Yacht af Stabelen til Købmand P. Hansen. Yachten hedder Dorte Katrine”.*

En jagt på vej gennem Saksjøbing fjord i 1800-tallet.

Der er ingen tvivl om, at når skibene først var nået ind til Saksjøbing, så lå de godt i læ for vind og vejr, men det kunne altså godt have sine vanskeligheder med at nå ind til selve byen, dels fordi vandstanden ikke altid var tilstrækkelig dyb og dels fordi sejlskibe som bekendt ikke kan sejle direkte mod vinden, og fjorden var slet ikke bred nok til, at skibe kunne ”krydse” sig frem.

Og hvordan klarede man så den sag på et tidspunkt, hvor maskinkraften endnu ikke var opfundet eller i det mindste ikke var så udbredt. Jo, man ”varpede” sig frem. Og man kunne varpe sig frem ved hjælp af et ”varpeanker” eller ved hjælp af ”varpepæle”.

Det er netop interessant, at der i forbindelse med uddybning af fjorden i 1880’erne skulle slås et antal pæle, skiftevis på den ene og den anden side af sejlløbet med 200 fods mellemrum. Og det ville så sige, at skibene måtte hales frem fra pæl til pæl.

Denne besværlige måde med at komme ind og ud ad fjorden på varede ved, indtil et konsortium af byens købmænd anskaffede en lille dampslæbebåd "Willemoes" i 1893. Indtil for få år siden kunne man endnu finde rester af varpepæle i fjorden, men ellers har isgang og tidens tand sørget for, at disse for datidens skibe så vigtige indretninger er forsvundet.

Selv om det handler om Sakskøbing, så må vi ikke glemme, at Oreby skibsbro i perioder har haft stor betydning for Sakskøbing – til omladning af last fra skibe, der ikke kunne gå ind til byen. Og hvis vi læser i "*Havnebog for Oreby Lade- og Losseplads*" fra 1898, så må vi konstatere, at der i årene op til 1920 var tale om ret betydelige mængder gods, der blev indladet eller opløst ved Oreby skibsbro. Der var tale om korn og træ, herunder egebark.

Det var nok mest baroniet, der benyttede den lille havn, men Sakskøbings berømte storkøbmand Fritz Rasmussen brugte også Oreby skibsbro. Der kunne f.eks. være tale om en ladning stenkul, hvor det pågældende skib var så tungt lastet, så det ikke kunne sejle ind gennem fjorden. Og så måtte kullene altså omlades i Oreby, og det var selvfølgelig ikke uden besvær og omkostninger.

Oreby skibsbro mister sin betydning som lade og losseplads efter 2. verdenskrig, og noget af det sidste, der blev opløst, var en del laster med drænrør, som kom fra Egernsund.

Tilbage til Sakskøbing:

Næsten alle havnebyer med respekt for sig selv havde et skibsværft, og sådan har det også været i Sakskøbing.

Der har i hvert fald forgået skibsbygning fra 1829 og helt op til – ja, faktisk til i dag, hvor der også findes et bådebyggeri, selv om materialet er plastik. Men ligesom så meget andet, så har skibsbygning i Sakskøbing haft sine glansperioder, hvor der virkelig blev bygget skibe.

Sådan var det i 1960'erne, 1970'erne og 1980'erne, hvor nittehammerens kendte lyd hørte med til hverdagen – en irriterende lyd, men alligevel en lyd der fortalte os om stor aktivitet på en af byens få industrivirksomheder.

Sakskøbing maskinfabrik og skibsværft byggede mange typer skibe – fra færger, fisketravlere og Grønlandsskibe, men værftet blev vel allermest berømt for sine coastere. De var virkelig flotte.

En af skibsværftets mange flotte nybygninger.

I et billbrev fra 1847 for jagten ”Wilhelmine Marie” af København står der:

”Jeg M. S. Mortensen, skibsbygmester i Saxkjøbing bekiender herved i Kraft af dette for enhver, Høie, Civil og Minitair. Betiente høie og lave Personer, af hvad Stand de end ere, at jeg for Skibsfører T. F. Pronk bosiddende i Kiøbenhavn, har på herværende Byggeplads i Saxkiøbing bygget en nye Jagt ”Wilhelmine Marie” kaldet, af friskt og sundt egetræ på kravel, som er voxet og hugget herpå Hans Kongelige Majestæts Bund og Grund”.

Derefter beskrives en række data om skibets størrelse, byggematerialer m.v. for til sidst at slutte med:

”Til desto mere Forsikring, har jeg dette Billbrev, med min højeste Ære, Tro og Love (samt om det skulle udfordres ærbødig med min Eed at bekræfte) egenhændigen underskrevet og med mit sædvanlige Segl forseglet”.

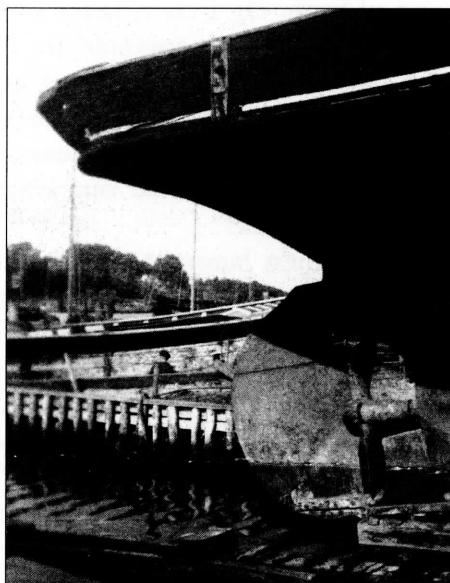
Vi ser, at det er en ret alvorlig sag, at garantere for kvaliteten af den nybyggede jagt, og billbrevet betragtes da også som et garanti-bevis. Foruden ”Wilhelmine Marie”, så byggede samme skibsbygmester i 1847 jagten ”Olufdine”, i 1857 jagten ”Rosalia” og i 1858 jagten ”Marie”.

Sammenholdt med beskrivelsen af skibsbygning i Guldborg ses det, at denne H. M.

Mortensen på et tidspunkt flyttede sin virksomhed til Guldborg – vel nok på grund af den til tider ringe vandstand i Saksjøbing fjord.

I 1916 var det bådebygger Hans Petersen, der indrettede sig med et bådebyggeri med ophalerbedding. Det lå på Rørbæk-siden, og der blev især bygget fiskerbåde.

Det blev i 1924 overtaget af bådebygger Peter Hansen, der byggede 204 mindre fartøjer i de 30 år, han drev bådebyggeriet frem til 1954.

Peter Hansens bådeværft på Rørbæk-siden.

Søsætning af den flagsmykkede skonnert "Elisabeth".

Den 27. november 1917 kunne vi læse i Saxkjøbing Avis, at der igen var planer om at bygge større skibe i Saksjøbing. Det var flere af byens aktive mænd, der atter ville have gang i skibsbygningen, og det viste sig muligt at skaffe den fornødne kapital, så et skibsværft kunne starte op på pladsen bag roklubhuset.

Saxkjøbing Avis fra 9. november 1919 beretter om søsætning af skibsværftets første nybygning:

"Dagen i gaar blev en stor dag for Saxkjøbing, idet Saxkjøbings Skibsværfts første Skib – en 3-mastet Skonnert – løb af Stabelen. Man havde berammet Tiden til Kl. 11, men allerede kl. 10,30 begyndte Folk at strømme mod Havnen for at overvære det for vor By saa historiske Øjeblik, og da Klokkeren blev 11 var der mindst 500 Mennesker til Stede. Det var koldt, Folk gik og frøs – navnlig om Fødderne – men man holdt trolig ud og fulgte med stor Interesse Arbejdet med at faa Skibet til at glide, og endelig præcis Kl. 12 gav Formanden for Skibsværftets Besty-

relse, Direktør Bøje Fritz-Rasmussen, sig til at ordne Snoren, der havde Forbindelse med Sløret, som skjulte Skibets Navn, og Skibsbygmester Skals sagde: Nu gaar den”.

Skonnerten, der fik navnet ”Elisabeth”, var et pragteksemplar af et sejlskib, og selv om den fik ilagt hjælpemotor, så var sejlene det vigtigste fremdriftsmiddel.

Mange mennesker havde været beskæftiget, før det smukke skib kunne stå fjorden ud. Skibstømmerne sørgede for at save og tilhugge de store egekævler, der stammede fra omegnens skove.

Når skibsplankerne var savet og hugget til og skulle formes, så foregik det i en såkaldt svedekasse, og det fugtigvarme træ kunne derefter bøjes i forhold til det spring eller facon, som skibet skulle have.

Alt fra køl til mastetop var håndværk, og inden skibsskroget blev søsat, skulle der tætnes mellem plankerne med værk og beg, det kaldes at kalfatre.

Foruden skibstømmer, så var der rebslager, sejmager og blokdrejer, og smeden skulle sørge for anker og ankerkæde. Og endelig var der kobbersmeden, der havde travlt med fremstilling af lanterner og nathus.

Alt i alt var der god beskæftigelse for en lang række håndværkere i den lille by.

”Elisabeth”s jomfrurejse gik til Afrika, og i avisen fra 16.nov. 1920 kan vi læse, at ”Elisabeth” er hjemme igen efter en tur til Afrika, og der går i den anledning rygter om en lille løveunge, som kaptajn Rasmussen skulle have taget med hjem, men der turde måske være tale om en ”afrikansk and”.

Efter indtagelse af proviant og ballast skal ”Elisabeth” igen på langfart, idet den skal til Kalmar og laste træ til Island og derefter til Spanien.

13. december 1920 forliser ”Elisabeth” imidlertid ved Island, men besætningen reddes.

Af søforklaringen fremgår det, at ”motorskonnerten ”Elisabeth” afgik fra Kalmar den 28. nov. 1920 med en last træ, og den 13. dec. s.å. strander den i hårdt vejr under Island. Strandingen havde flere dramatiske episoder, idet besætningen måtte vade 5 timer gennem vand og sandbanker og nåede omsider frygteligt forkomne til den islandske kyst, hvor det var hensigten, at man ville orientere sig og derefter vade tilbage til skibet, hvilket dog blev forbudt af det islandske politi, da det ville være forbundet med livsfare”.

Da vejret bedredes, havde man held til at få ”Elisabeth” bragt flot og repareret, hvorefter man sejlede i ballast til Blyth i England og lastede kul til rederen, direktør Bøje Fritz-Rasmussen. Og der var selvfølgelig stor gensynsglæde, da ”Elisabeth” atter lagde til kaj i Sakskøbing.

Økonimien skrantede imidlertid i det store Sakskøbing-firma, og det resulterer i, at "Elisabeth" sælges til Sverige i 1923.

Skibsværftet menes også at likvidere i disse år. Vi kan i det mindste læse i avisen i nov. 1922 om en auktion på Saxkjøbing Skibsværft, hvor man bortsolgte træ og diverse skibsbygningsrekvesitter.

Og kort forinden (den 19. sept. 1922) havde der været indvielse af roklubhuset, der var blevet opført tæt på skibsværftsgrunden. Hermed konstateres, at rosporten i Sakskøbing er i god fremgang.

Indtil 1890'erne var de allerfleste fartøjer bygget af træ og sejlførende – og efterhånden med en lille hjælpemotor, der var god at have i smalle farvande, og når fartøjer skulle anduve havne.

Men udviklingen af jernskibe og dampmaskinens udbredelse medførte, at Østlollands Dampskibsselskab i år 1900 bestilte et moderne paketedampskib hos Københavns Flydedok.

PakETFarten var med dette skib blevet moderniseret, dels med hensyn til at kunne holde faste afgang- og ankomsttider og dels

Paketten s/s "Guldborgland" på vej ud af havnen.

med hensyn til komfort. Det var vigtigt i en tid, hvor andre befordringsmidler var ved at tage over, idet jernbanen efterhånden overtog en del af fragtmarkedet.

S/S "Guldborgland", der medtog gods, passagerer og kreaturer, havde en 95 HK maskine, der gav en rimelig fart .

"Der er afgang fra Sakskøbing mandag middag til Fejø. Herfra onsdag morgen med anløb af Masned Sund til København. Fra København afsejles fredag eftermiddag til Fejø og Sakskøbing".

Men selv om der var god maskinkraft ombord og altid varm kaffe på kanden, så kunne sejladsen godt generes, når det satte ind med isvinter.

I avisen fra 31. jan. 1913 kan vi læse, at *"damperen Guldborgland måtte i aftes på sin tur fra København til Lolland gå ind til Stubbe-købing, da den ikke kunne komme til Lolland p.g.a. is. Den omlader nu sit gods i Stubbe-købing, hvorfra det går til Sakskøbing med jernbane"!*

"Guldborgland" klarer sig ellers godt i pakETFarten – så godt, så rederiet i 1911 beslutter at forlænge damperen, så den frem for at kunne laste 54 tons nu kunne laste 63 tons. Men alligevel sælges "Guldborgland" i 1916, og det fik siden en omtumlet tilværelse, idet skibet blev handlet og fik navneforandring i alt 12 gange frem til 1962, hvor det blev solgt til ophugning i Oscarshavn i Sverige – i henhold til dansk Skibsregister.

Efter salget af "Guldborgland" betjenes paketruten – først af motorskibet "Viktoria" og siden af motorskibet "Saxkjøbing". Men i 1932 kradser krisen for den lokale pakETFart, fordi jernbanenettet efterhånden har bredt sig, og hertil kommer godstransport med lastbiler.

Ja, selv øerne nord for Lolland får færgeforbindelse, så skibsmægler Holger Kristiansen, Sakskøbing, der var befragter for paketruten, forsøger sig med en kraftig opfordring til "de ærede Fejø-boere".

"Det skal slaes fast med 4 Tommers Søm !!!! at vort Selskab er det eneste, der driver virkelig Rutefart mellem Fejø og Kjøbenhavn.

I modsætning til andre Skibe, der fortrinsvis besejler Fejø i Frugttiden, hvor der er størst Fordel, saa anløber vort Skib Fejø hver Uge hele Aaret, og De kan faa Deres Fjerkræ og andet Gods afsendt

Vort Selskab er det eneste, der har befaret Ruten hver Uge fra Aaret 1900 og til Dato (bortset fra Iperioder)".

Men lige meget hjælper det – udviklingen er løbet fra paketruterne, og få år efter indstilles ruten – en epoke er slut.

Holger Karlsen.

Med M/S "Saxkjøbing" slutter paketruten på Sakskjøbing midt i 1930'erne.

Arnold Schwartz og roklubben

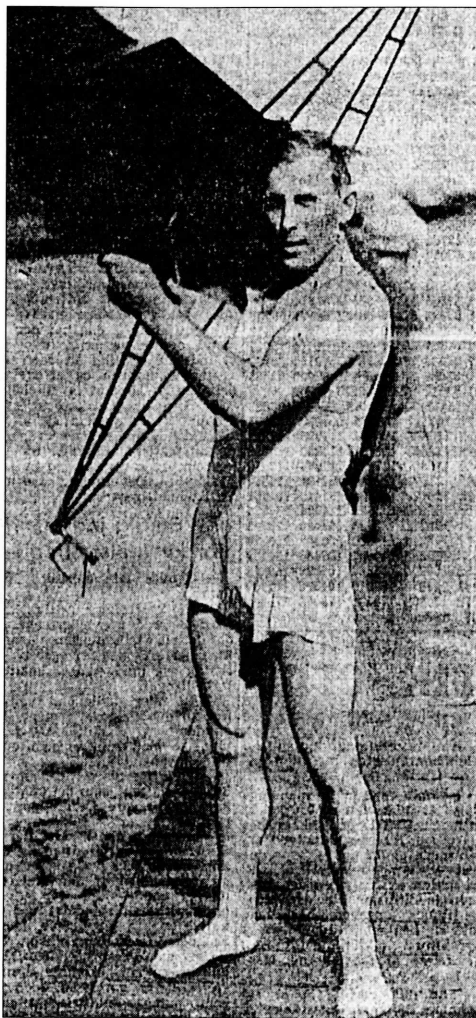
Sakskøbing roklub blev stiftet 4. juli 1905 – stifter var den navnkundige løjtnant C. F. von Rosen, der også blev klubbens første formand.

Fra Jylland blev indkøbt en svært bygget 6-åres inrigger, åben – d.v.s., at der ingen overdækning var for og agter. Den fik sin plads på Toldboden (von Rosen var toldforvalter). Et par år senere byggedes et bådehus (skur) på Rørbæk-siden af havnen. Dette blev i september 1922 erstattet af det nuværende bådehus på Sakskøbing-siden.

Klubbens egentlige storhedstid begyndte 1918 – efter 1. verdenskrig, da det berømte ”Dosehold” vandt sit første nordiske mesterskab og gentog det i 1920. Højdepunktet i holdets glørværdige karriere var, da de tre år i træk vandt provinsløbet i 4-åres outrigger og samtidig vandt en ny outrigger til ejendom.

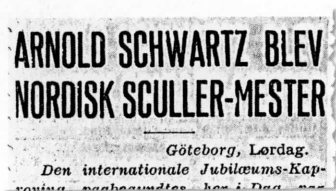
Og så er vi nået frem til ham, som denne artikel handler om: **Arnold Schwartz.**

Den 11.marts 1901 blev Georg Valdemar Schwartz og Thorstine Mortensen på Anstaltsvej de stolte forældre til et velskabt drengebarn – lidet anende, at han, der i dåben døbttes Arnold, en snes år senere gjorde sit eget og vor bys navn kendt over det ganske Europa.

Arnold Schwartz som singlesculler.

Det var noget af et tilfælde, at Arnold (Nolle) blev roer. Som så mange andre unge mennesker holdt han af at stå nede ved roernes hus og kigge på de berømte folk (Doseholdet, der var blevet Danmarks mestre og nordiske mestre), når de havde været på træningstur.

En aften så han dem trække stok, lægge arm og trække krog for at måle arm- og fingerkræfter. Skønt lidt genert, men samtidig stolt fik han lov til at måle sig med de dygtige folk, og han vandt over dem alle.

"Dig må vi have med, du kan trække noget" sagde Dose, og så var Nolle roer.

Og nu gik det stærkt, en fra Doseholdet blev syg, og Nolle trådte til som reserve og vandt her sit første nordiske mesterskab.

Men det er jo i singlesculler, de fleste husker ham, husker hans første åretag, der fik hans båd til at løfte sig frem over vandet foran sine konkurrenter, og denne føring gav han sjældent fra sig.

Desværre må vi af pladshensyn undlade mange festlige referater, men et par stykker skal alligevel med:

Ved et nordisk mesterskabsstævne på Oslo-fjorden var han kommet langt foran sine konkurrenter, flag og mållinie var ikke at se.

"Jeg må være kommet over", tænkte Nolle og holdt op med at ro, men kun et øjeblik. Inde fra dommerflåden brølede en stemme: "Så ro dog mand".

Nolle vidste ikke, hvem det var, men det var vel en, der ville skaffe mig den bedst mulige tid, tænkte han. Han blev dog senere noget benøvet, da han erfarede, at det var den norske kong Håkon, der råbte.

En enkelt gang havde han tilladt sig at tabe et løb, det skete trods alt også for ham. "Du må gøre lidt mere ved træningen" blev der sagt. "Det kan ikke nytte" sagde Nolle, "det kan båden ikke holde til".

Så blev Nolle gal i hovedet, ingen skulle sige, at han ikke passede sin træning, hvorefter han sprang ned i båden og trak igennem med sit velkendte rejehop op af vandet, så han straks kom i rytmen med dobbelttag for at få den af sted. Båden fløj gennem vandet, der begyndte at sprøjte, og med et sad han i vand til hofte. "Jøsses dog" tænkte Nolle, mens båden sank under ham. "Nu kan de vel se, at den ikke kan holde til det".

Desværre havde klubben ingen penge til indkøb af en ny og bedre sculler, så Nolle måtte fremover repræsentere Maribo roklub.

Det var ofte dårlige både, man fik at ro i på Nolles tid, når man var udenlands, måske var den for lille, for tung eller havde dårlige årer. Man kendte ikke til at fragte egne både med, hverken til europamesterskaber eller olympiader.

Nolles karriere sluttede brat i 1931 ved et løb i Bergen. Idrætslægen forbød ham at starte, men han ville ro, og kom også til det, men det gik slet ikke, hans hjerte protesterede.

Nolles indsats som roer er ikke glemt. Både i Maribo og Sakskøbings roklubber hænger stadig plaketter, der fortæller om en af de største sportsmænd, der er fostret i vor by.

Se bare hans rekordliste:

**5 nordiske mesterskaber (4 singlescul-
ler og 1 firer med styrmand).**

5 danske mesterskaber.

**Nr. 3 i europamesterskaberne i 1930 i
Liege.**

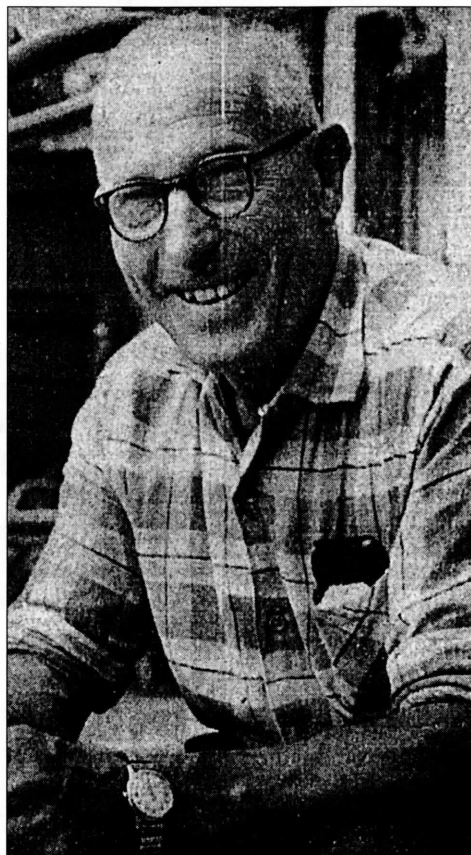
**Deltager i Olympiaden 1928 i Amster-
dam.**

**Indehaver af Dansk Forening for
Rosports udmærkelsestegn i guld.**

**Vinder i et stort antal internationale
regattaer.**

1954 fik Sakskøbing roklub en ny single-
sculler, borgmester Peder Kirkegaard døbte
den "ARNOLD".

Arnold Schwartz, som mange endnu husker ham.

Arnold Schwartz deltog i Olympiaden i Amsterdam i 1930.

I det civile liv var Arnold kørelærer og
vognmand på adressen Orebyvej 47, men
tro ikke, at der blev stilhed om hans navn
efter rotiden, det syntes som om, han var

den fødte redningsmand, i besiddelse af vovemod og snarrådighed. Flere gang greb han ind i farefulde situationer og frelste mennesker og dyr.

Såvel i Maribo som i Sakskøbing lykkedes det ham at stoppe løbske heste i vild galop gennem gaderne.

Ved en gårdbrand i Radsted var hestestald og grisestald nedbrændt, og kostalden med 20 køer var opgivet, da der var ild i taget, og dyrene derfor måtte være indebrændt. ”Passer ikke” sagde Arnold Schwaerz ”, der er mørkt i stalden.

Og så brød han med sine kæmpekræfter bindingsværksmuren ned, skar køerne fri og trak dem en efter en ud af den brændende stald på trods af, at der fra loftet dryssede brændende halm og træflager ned over ham og brændte hul i hans hat, regnfrakke og gummistøvler.

Det sidste dyr blev trukket ud, netop som taget skred ned i stalden.

Endelig har han også været aktiv deltager i redningen af et par heste, der ved losning fra et skib i Sakskøbing havn blev urolige og bakkede vognen ud over bolværket. Kusken reddede sig ved at springe af vognen, men hestene blev af vognen trukket med ned i vandet.

Schwartz fik sammen med flere andre fat i nogle joller og roede ud til hestene. Ved forenede kræfter fik man lidt efter lidt og med meget besvær skåret seletøjet over, så hestene kom fri af vognen. Medens dette stod på, holdt Schwartz hestenes hoveder oven vande, og da de var blevet fri af vognen, trak han dem til slæbestedet, hvor de meget udmattede heste blev trukket på land.

Arnold Schwartz – en dygtig sportsmand og et stort menneske – døde i december 1975.

Preben Poulsen.

Søspejderne i Guldborg

I en årrække var der en søspejdertrop i Guldborg, hvilket var ensbetydende med mange gode sejleroplevelser for de børn og unge, der var med i troppen den gang. I lighed med sidste års beretning om pige-spejderne, så skal søspejderne også med her.

Der var to spejdertroppe i Guldborg i slutningen af 1960'erne, som gik rigtig godt. Men alligevel forsøgte en forældregruppe med stor interesse for spejderbevægelsen og søsport at starte en søspejdertrop. Denne gruppe bestod primært af installatør Niels Erik Christiansen, lods Jørn Bach Petersen, brugsuddeler Munck og Jens Mosegård.

Guldborg har jo den ideelle beliggenhed for at kombinere sejlsport og naturliv. Sejlsporten var kun for de meget få i de dage, men heldigvis var Niels Erik Christiansen en af de gamle og meget erfarne sejlsportsfolk, som gerne videregav sin passion og viden til de næste generationer.

Der blev ansøgt om lån til to Ålborgjoller i korpset, og forældrene fik stablet en stor havnefest på benene. Der blev bagt æbleskiver i stor stil, solgt kaffe og pølser, og så var der optræden og musik i en styrke, som ikke før var hørt i Guldborg.

Lokalbefolkningen bakkede op om arrangementet i stort tal, så den nødvendige kapital var næsten i hus.

Den første lille trop bestod af to patruljer med 5 spejdere i hver, aldersspredningen var stor, den yngste var 11 år, og den ældste var først i 20'erne.

De to joller havde fast liggeplads på havnens sydside bag ved det gamle havneskur med pissoir. I rummet ved siden af havde vi sejl, redningsveste og tovværk.

Alle møder blev holdt på "Veldens tæppefabrik", og den første tropsleder var da også Frantz Velden. Desværre nedbrændte tæppefabrikken, og vi fandt et nyt opholdssted i den gamle ventesal på Falster-havnen.

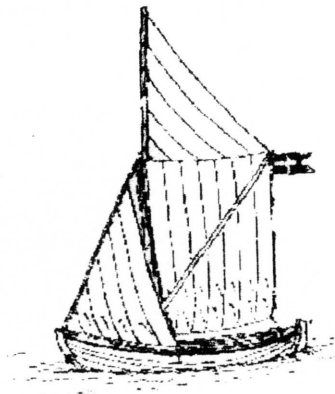
Den gamle ventesal blev opholdssted for søspejderne.

Vi fik bådene til at ligge på østsiden af det gamle færgeleje, hvor lodsåden havde fast plads. Det gjorde det nemmere for både Niels Erik Christiansen og Jørn Bach Petersen at holde opsyn og deltage i det daglige arbejde.

Da vi indviede huset efter en større restaurering, var troppen vokset til ca. 25 medlemmer med en spejderafdeling og en meget aktiv jungmandsgruppe.

Om sommeren sejlede vi næsten hver dag på det dejlige Guldborgsund og tog på mange ture både til øerne i Smålandshavet og i Bøgestrømmen og til det Sydfynske.

Det var ofte et hårdt slid at sejle, der var ingen motor i Ålborgjollerne, så det var ikke sjældent, at vi roede i let vejr fra Fejø til Guldborg.

Ålborgjolle med smakke, fok og topsejl.

Ålborgjollerne var meget sødygtige og havde sprydrig. De blev tegnet af Aage Utzon specielt til søspejderne, og de kunne lægge til på meget lavt vand, og man kunne også få plads til overnatning ved hjælp af en luftmadras oven på årene.

I 1973 sejlede hele troppen til Petersværft, som ligger i Bøgestrømmen lige over for Tærø på Sjællandssiden.

Flåden var vokset til to Ålborgjoller, en privat ejet Helsingørjolle, Mosegaards spids-gatter og en forældreejet motorbåd.

En enkelt anekdote herfra om den nu kendte sparekassedirektør Erik Klint Eriksen, der på uturen var så uheldig at tabe sine briller under indsejlingen til Vordingborg, hvor vi overnattede i de lokale søspejderes dejlige hus på havnen.

Eriks far fik optikeren ud af sengen og fik lavet et par nye briller til sønnen. De blev dog ikke ret gamle, da et brændestykke forvildede sig op i hovedet på Erik, da han svang øksen. Også denne gang blev uheldet løst af en forstående far.

At være søspejder var noget særligt. Man skulle have bestået en svømmeprøve for at kunne deltage, og der var meget streng disciplin i forbindelse med sejladserne, da det jo kunne være farligt at færdes til søs.

Når vi så var i land, var vi mere afslappede, men ud over at være verdensmestre i tovværksarbejder, havde vi også stolte traditioner i traditionelle spejderdiscipliner, hvilket bl.a. resulterede i, at vi opbevarede ”Øksen” flere gange efter Sct. Georgsgildernes økseløb.

Der var fint samarbejde mellem de tre troppe, og vi afholdt flere fælles lejre og lavede mange løb sammen – også med troppen Kong Ring i Rødby, heriblandt en fælleslejr i Lindelse Nor syd for Rudkøbing.

Kernen i dette samarbejde var en meget aktiv gruppe af unge ledere, rovere og jungmænd.

Denne gruppe blev imidlertid langsomt udhulet, da studier og arbejde fjernede dem fra Sydhavsøerne.

Søtroppen overlevede ikke denne dræning. Det var ikke muligt at ligge i dvale i et par år for at finde nye kræfter, da gamle træbåde skal have en stor overhaling hvert år for at overleve. Det ansvar var der ikke mange, der ville overtage, og man besluttede derfor at sælge bådene.

De tre spejdertroppe blev samlet under et, men arkivet og andet materiale fra den gang er vist nok gået tabt.

Jens Mosegaard.

Den nordiske Trekamp

Sakskøbing var med i en af de første store TV serier

Når man i vore dage vil se TV, er der et væld af programmer og mange serier – af skiftende kvalitet at vælge imellem.

Men for 40 år siden var de mange, der anskaffede deres første TV apparat, ikke udsat for fristelsen til at ”sappe”. Der var et dansk program, og nogle kunne desuden se tysk eller svensk TV.

Et af de første store spørgeprogrammer gik over Nordvisionen og involverede Sakskøbing købstad.

”Svaret er rett” eller ”Svaret er feel”, sådan lød det den 18. januar 1964 ud over Nordvisionens mange tusinde seere i forbindelse med Den nordiske Trekamp, hvor Sakskøbing sammen med norske Drøbak og svenske Mariefred var de første 3 byer, der deltog i den stort anlagte nordvisionsudsendelse, der løb over skærmen lørdag aftener i 8 uger.

Men hvad skete der egentlig for 40 år siden? Det vil jeg forsøge at fortælle lidt om.

I begyndelsen af november 1963 ringede Otto Leisner fra TV's underholdningsafdeling og bad om et møde om en TV udsendelse.

Mødet blev aftalt, og borgmester Carl Olsøn og jeg mødtes med TV produceren Otto Leisner og hans medarbejder Steen Bramsen.

Der blev orienteret om, at TV i Norge, Sverige og Danmark var ved at planlægge en udsendelsesrække, hvori det var planen, at 8 byer fra hver af landene skulle deltage. Det skulle begynde med de mindste byer på ca. 3.500 indbyggere og slutte med landenes hovedstæder. Der var tale om en trekamp, der dels omfattede en teoretisk og dels en praktisk opgave. I Danmark var Sakskøbing udset til at være den første. Derefter fulgte Assens, Hobro, Haderslev, Helsingør og så København.

Otto Leisner stod for udsendelsen – her sammen med Hanne H. Larsen og Hans Bech.

Hvert land skulle stille 4 spørgsmål til de 2 andre lande, således at vores spørgsmål til Drøbak i Norge skulle handle om forhold i Sverige, og spørgsmålene til Mariefred i Sverige skulle handle om noget fra Norge.

Spørgsmålene måtte gerne være svære og også humoristiske, men der skulle foreligge skrevne kilder udgivet inden for de sidste 100 år.

Hver by skulle stille et hold på 12, der skulle stå for besvarelsen, men de måtte trække på al den hjælp de kunne organisere såvel blandt tilhørerne i de lokaler, hvor det foregik og blandt TV kiggere, der kunne ringe ind til holdet. Der var 10 minutter til at besvare spørgsmålene, og rigtigt svar gav 1 point. Ved forkert svar fik spørgelandet 1 point.

Spørgsmålene blev stillet ved udsendelsens start. Derudover skulle der løses en praktisk opgave, den fik man 1 time til at løse.

Det var på den tid, hvor fugleflugtlinien lige var åbnet, så byen var meget interesseret i den reklame, der kunne ligge i en sådan udsendelse, så derfor sagde vi ja til at være med i udsendelsen, der skulle finde sted i Saksøbing den 18. januar 1964.

Oplægget blev mødt med stor interesse fra det nystartede initiativråd og fra lokale foreninger, og forberedelserne gik igang.

Der blev nedsat et arbejdsudvalg, som indkaldte repræsentanter fra kommunen, foreninger og organisationer til et møde, hvor der blev valgt et hold, der skulle stå for besvarelsen (og altså kom på skærmen).

”Hjernetrustens” eneste kvindelige medlem lærerinde Lis Sandfeld i dyb koncentration.

Derudover et hold, der skulle stå for den praktiske opgave og endelig et hold, der skulle organisere lokale og lignende.

Tiden var knap, men alle syntes, at det var spændende og hjalp til efter evne. I bagklogskabens lys, må vi nok erkende, at der ikke blev tænkt nok på, at kvinderne blev repræsenteret tilstrækkeligt.

Der var kun én kvinde med på holdet, og det var lærerinde Lis Sandfeld. Det blev senere kritiseret i nogle af de mange avisartikler, der fulgte efter Trekampen.

Lokalet, der blev udset som bedst egnet, var Hotel Saksøbings teatersal, og Otto Leisner var tilfreds – også med hotellets engelske bøffer.

Steen Bramsen, der stod for det tekniske, var også tilfreds med, at holdet kunne placeres på scenen.

Man skulle først og fremmest i gang med at forfatte spørgsmål til de andre lande, og det var et udvalg bestående af advokat Sven Kock, overbibliotekar Else Lousen og stads-skoleinspektør Lundby.

Spørgsmålene skulle sendes til den finske overdommer, der sammen med en jury skulle godkende de enkelte spørgsmål.

En del af "hjernetrusten" Hans Bech, Helmer Rønnø og Carl Olsson arbejder hektisk med besvarelse af spørgsmålene.

Det hold, der skulle repræsentere Saksøbing blev en form for "hjernetrust", der omfattede forskellige fag og uddannelser. Meningen var, at de skulle arbejde sammen to og to om at slå op i bøger eller telefonisk søge oplysninger.

Holdet bestod af:

Borgmester Carl Olsson,
musikdirektør Helmer Rønnø,
fuldmægtig Hans Bech,
politimester Holger Frandsen,
advokat Sven Kock,
sparekassebestyrer Frits Jørgensen,
læge Poul Støckel,
stadsskoleinspektør Vagn Lundby,
lærerinde Lis Sandfeld Jensen,
distriktschef Kaj Th. Johansen,
købmand Jens Lyhne og
redaktør Svend Jørgensen.

Holdet, der stod for den praktiske opgave bestod af:

Lærer Herve Mortensen,
isenkræmmer Leif Kristiansen,
elektriker Preben Nielsen og
stadsingeniør K. O. Thygesen.

Holdene arbejdede hver for sig godt sammen, og humøret var fint.

Torsdag før udsendelsen skulle i luften kom optagervognene, og byens borgere stimlede sammen på torvet for at følge med.

Spændingen steg, og fredag aften var der generalprøve med spørgsmål forfattet til anledningen.

På biblioteket havde men etableret et bureau, og der var kontakt til Stiftsbiblioteket i Maribo.

Telefonkontakterne blev afprøvet o.s.v.

På selve aftenen var holdet klar på scenen, og salen var fyldt med tilhørere. De praktiske folk var klar, og ude ved TV apparaterne sad man spændte.

Udsendelsen startede med en filmpræsentation af hver by, holdene blev præsenteret, og så kom den praktiske opgave

Lav et tæppe af hæklede eller strikkede grydelapper – det største tæppe vinder.

Grydelapper fæg om ørerne, og kludetæppet voksede.

Ude i hjemmene fandt man lapperne frem, og mødte op i en strøm. Tæppet voksede, og kameraerne snurrede.

Brandvæsnet blev sendt til Anstalten efter grydelapper, og da tiden var gået, var Sakskøbing vinder med det største tæppe.

Spørgsmålene fra Norge og Sverige blev læst op på skærmen, og vi fik dem på tryk. Havde aktiviteterne være hektiske med grydelapperne, så blev det endnu værre med at besvare spørgsmålene.

Der var så mange, der ringede med forslag til besvarelser, så det hele brød sammen.

Nogle besvarelser var fejl og andre rigtige, men takket være den praktiske opgave, så fik Sakskøbing en 2. plads i det samlede resultat

Hans Bech.

***Ikke ånd, men hånd
skaffede Sakskøbing
en 2. plads i TV***

Lokalhistorie - set gennem fotografens linse

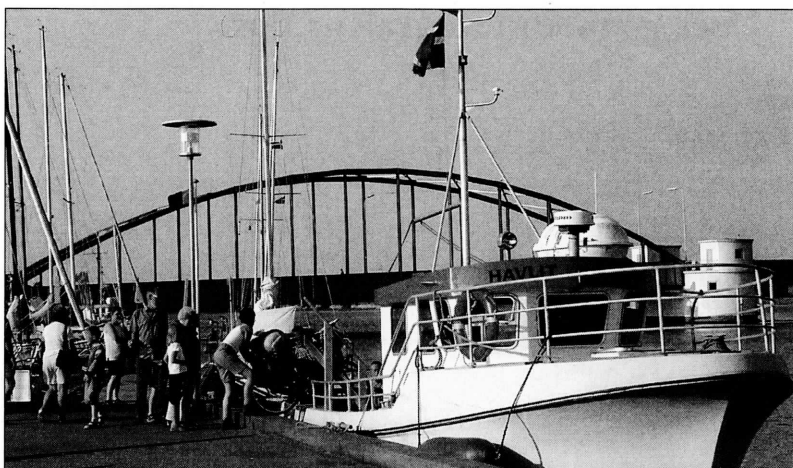
Arkivets fotograf René Larsen har i årets løb taget en masse fotografier fra Saks-købing og omegn.

Redaktionen har fået lov til at udvælge nogle af billederne, der hver for sig fortæller lidt lokalhistorie.

Sakskøbing har i det forløbne år været plaget af flere alvorlige brande. Tidligt søndag morgen den 1. december 2002 hærgede en voldsom brand førstesalen på glarmester Brian Pedersens ejendom Søndergade 12.

Marts 2003 – Q 8 – tanken på hjørnet af Nykøbingvej og Møllevej lukker og slukker for at give plads til opførelse af et Aldi supermarked.

Foråret 2003 – På grund af omfattende reparationsarbejde lukkes Guldborgbroen i to måneder, og man genetablerer en færgeforbindelse for gående og cyklister. Vi skal næsten 70 år tilbage i tiden, da der sidst var færge over Guldborgsund.

Sommeren 2003 – Den sidste bygning på Mertz-grunden (den store maskinhal) rives ned for at give plads til attraktivt boligbyggeri ”Toldboderne”.

Museet Saxtorp

På Museet Saxtorp er man med stor flid og enorm energi nået så langt, så man igen kan invitere gæster til at aflægge museet et besøg.

Museet tilføjes stadig nye effekter. I år har en lokal giver således foræret museet et meget særpræget, men tillige smukt standur, der højner kvaliteten i det arrangerede stueinteriør.

Standuret, der er i tiptop orden, er fremstillet for 100 år siden af trikotagehandler Emil J. Johansen i Nykøbing som en slags husflidsarbejde. Urværket er af tysk oprindelse.

Trikotagehandleren, der iøvrigt "skar" adskillige møbler til familien, var morfar til den ædle giver, Jytte Romme.

Arkivets årsberetning

aflagt på generalforsamling den 20. februar 2003

Så gik der igen et år, og igen gik det hurtigere, end man havde tænkt sig, men når man har det godt og nok at tage sig til, så flyver dagene af sted. Det sagde jeg vist noget lignende sidste år, og en ting kan jeg gentage: Det går stille og roligt på arkivet og tak for det.

Der sker mange ting på vort arkiv, men det er altså de små ting med registrering og arkivering, som folk udefra nok ikke vil synes er noget særligt og derfor ikke noget at snakke ”op ad stolper og ned ad vægge om”, men for os på arkivet er det meget. Der bliver ryddet op efterhånden som tingene kommer ind, det ligger ikke og venter. Der bliver skrevet indkomstjournal med det samme, ført ind og registreret, hvor det hører til.

Vi har i årets løb fået ca. 65 forskellige ting indleveret. Noget af det sidste er et skolebillede fra 1912 fra Soesmarke skole. Det er der nu ved at blive sat navne på, for så er det jo først, det er spændende, når man ved, hvem der er på billedet.

Vi er stadig meget interesseret i gamle papirer og billeder, især når vi ved, hvorfra og hvem det er. Vi har tusinder af billeder, der er sat tekst på, og så bliver de efterhånden kørt ind og registreret på computeren. Det er godt og vel halvdelen af medarbejderne, der kan betjene den teknik nu.

Vi har i år fået en ny medarbejder, Erik Pedersen, der også er blevet medlem af ”Støvmidegruppen”. Han er sammen med Bent Jensen i gang med at forske i Rørbæks historie.

Arkivet får også flere og flere henvendelser via e-mail. Også her er det jo fint med den nye teknik, det går hurtigt og nemt – når man altså først har fundet svaret på det, der blev spurgt om. Der er en stigende aktivitet og interesse for arkivet, den ene torsdag løb vi ”tør” for stole, da der var 18 besøgende.

Også i år har arkivet haft en lille udflugt for medarbejdere og andre interesserede. Vi var først ved Mindestenen i Rødby Fjord, derfra lags Sydlollands kyst til Rudbjerg Arkiv, og det var bestemt et besøg værd, der var flere af os, der godt kunne have brugt mere tid der.

Derefter kørte vi til Hestehoved i Naks-kov Fjord for senere at køre til Reventlov-parken og se udstillingen ”Lys over Lolland”, og jeg skal love for, at der virkelig var et flot lys over Lolland den dag. Vi var utrolig heldige med vejret og havde en dejlig dag. Det er altid godt at komme ud og se ”andre græsgange” end sine egne.

Sidste år udkom årsskriftet for 10. gang – igen et virkelig flot og dejligt hæfte med mange gode og varierede emner.

Der er bestemt noget for alle, men det har I formodentlig ved selvsyn konstateret, ellers kan jeg kun anbefale det.

Vi er meget glade for at kunne medvirke til det årsskrift, som Holger Karlsen som redaktør har sin store ære for og sit store arbejde med. Det arbejde, han lægger i årsskriftet, kan ikke påskønnes nok.

I det sidste årsskrift havde Holger Karlsen skrevet en meget fyldig artikel om Arkivet, der udførligt beretter om de 25 år, som Arkivet har eksisteret / bestået.

Formanden byder velkommen til jubilæumsfestlighederne.

Han kom virkelig rundt om og dybt ned i tingene, så der ikke er noget at tilføje. Vi kan kun supplere med en udstilling, og det gør vi så den 26. april 2003, hvor vi fejrer 25 års jubilæum med en reception og åbent hus de efterfølgende dage – en udstilling, der i ord og billeder fortæller om arkivets 25 år.

Jeg vil slutte mit indlæg med en stor tak til alle vore flittige og trofaste medarbejdere, uden deres store hjælp og interesse gik det jo ikke. Det er som bekendt frivilligt og ulønnet arbejde, til gengæld får de så en indholdsrig og aktiv tilværelse, der ikke leverer tid til kedsomhed. Også en stor tak til vor arkivleder, Erik Larsen. Det er ikke mindst hans store fortjeneste, at det hele kører så godt. Det har jeg sagt hvert år, men det kan ikke siges for tit. Det er dejligt at komme på arkivet og mærke den gode atmosfære, der er. Også tak til ”Støvmiderne” for godt samarbejde, og tak til byrådet for de gode forhold, vi har med hensyn til lokaler, lys og varme. Vi er privilegerede, og vi ved det. Tak til bestyrelsen for godt og loyalt samarbejde, og tak til jer, der hørte på mig, jeg håber, at vi ses på arkivet sidst i april.

Ingrid Bandholm Jensen.

LOKALHISTORISK FORENING FOR SAKSKØBING KOMMUNE

Bestyrelsens beretning aflagt af formanden Flemming Bendixen ved foreningens generalforsamling den 20. februar 2003 på rest. ”Sukkertoppen”.

VELKOMST

Årets gang

Foreningens medlemstal er 445, hvilket er en tilbagegang på 13 i forhold til foregående år. En lidt mindre tilbagegang end vi så sidste år. Tilbagegangen dækker over en tilgang på 19 nye og afgang på 32. Det er selvfølgelig fortsat vort mål i bestyrelsen at tilbyde så gode arrangementer, at det fortsat er attraktivt at være medlem af Lokalhistorisk Forening.

Vi har i beretningsåret afholdt 6 møder i bestyrelsen med planlægning og evaluering af vore aktiviteter på dagsordenen. Der er fortsat et rigtig godt arbejdsklima i bestyrelsen med masser af inspiration og gode indfald.

Generalforsamlingen i fjor havde meget flot tilslutning, hvilket nok i nogen grad skyldes, at vi havde fået kommandørkaptajn Viggø Hansen til at fortælle om oplevelser fra sin tid som chef for kongeskibet Dannebrog, hvilket han gjorde meget levende og særdeles interessant.

Den 18. april havde vi møde med temaet **Sakskøbing og Oldenburgs fælles fortid.**

Godt 50 medlemmer mødte op på ”Sukkertoppen” for at høre arkæolog Anna-Eli-

sabeth Jensen fortælle om de mange brydninger og komplikationer, der op gennem historien har været i vores naboområde, og som har haft stor indflydelse på udviklingen her på Lolland. Anna-Elisabeth Jensen gjorde det godt og levende, men jeg tror, der var flere end mig, der havde problemer med at holde styr på de mange folkestammer og deres navne og deres flytten frem og tilbage gennem området. Men en god og interessant aften var det bestemt.

Vores næste arrangement var den 9. maj, hvor vi fulgte op på det foregående møde ved at tage **en bustur til Oldenburg.** Vi var begunstiget af rigtig dejligt forårsvejr og havde en skøn tur i et afslappet tempo. Selv om der var lidt misforståelser omkring vores aftale omkring besøget på museet, så gik det hele op i en vellykket helhed. Jeg må sige, at museet på Oldenburger Wall virkelig er et besøg værd, og vi havde en rigtig fornøjelig guide og medbragte til alt held et særdeles sprogkyndigt medlem, så problemerne med den manglende tolk blev også klaret.

En dejlig tur var det med mulighed for en afslappet spadseretur i Oldenburg by – hvor forretningerne heldigvis holdt lukket, så fristelserne blev holdt inden for rammerne af is og øl på de mange hyggelige fortovscafeer.

Vejret var os til gengæld ikke nådigt ved vores næste arrangement, nemlig **gård- og havebesøget** hjemme hos Bodil og mig den 20. juni. Alligevel troppede godt 50 medlemmer op udstyret med paraplyer, borde og stole. Jeg havde til lejligheden ryddet lidt op i laden, så vi kunne sidde i tørvejr, og Bent Jensen og arkivets øvrige medarbejdere havde lavet et stort og påskønnelsesværdigt arbejde med at grave gårdens forhistorie frem. Så vi fik alligevel en god aften ud af det.

Årets herregårdsbesøg holdt vi den 14. september på **Vennerslund Gods**, hvor vi blev særdeles venligt modtaget af greveparret Susanne og Jens Brochenhuus-Schack.

Omkring 60 medlemmer mødte op, og vi fik set hele godset fra kælder til kvist, ligesom vi fik en landbrugskyndig gennemgang af gårdens bygninger og maskinpark. I hovedbygningen var det især de mange sjældne malerier af Tuxen, der fangede interessen. Jeg vil gerne her sige greveparret tak for deres store gæstfrihed og venlighed.

Torsdag den 22. oktober markerede vi årsdagen for stormfloden i 1872 ved at besøge **den gl. pumpestation i Bøtø og et efterfølgende foredrag på pensionisthøjskolen**. 43 medlemmer deltog. Jeg tror de fleste blev positivt overrasket over, at der var så inter-essant et museum lige uden for vores dør. Museet fører en lidt anonym tilværelse, og det fortjener betydelig mere opmærksomhed. Ud over at fortælle om hele landvindingen på Sydfalster, rummer det også en flot zoologisk samling.

Eftermiddagskaffen drak vi på pensionisthøjskolen på Marielyst. Her fortalte forstanderen om skolen og dens aktiviteter. Det tog desværre noget mere tid, end vi havde beregnet, hvad der gik lidt ud over det afsluttende indlæg af museumsinspektør Lise-lotte Mygh, og det var synd.

Vi sluttede årets arrangementer med et møde den 14. november **om politi og retsforhold i Sakskøbing gennem tiderne**. Godt og vel 70 medlemmer mødte op på Sukkertoppen for at høre politiassessor John Rasmussen og vores lokale pensionerede panserbasse, betjent Rasmussen, fortælle. Saxekoret satte ekstra kolorit på denne aften ved at give en række smagsprøver på deres kunnen.

Jeg vil slutte denne del af beretningen ved at rette en tak til alle, der i årets løb har bidraget til vore arrangementer og til medlemmerne for deres gode opbakning.

Ud over vore arrangementer for medlemmerne har vi også blandet os i andre ting.

På vores initiativ fik vi således sammen med kommunens pensionistforeninger og ældresagen udarbejdet en henvendelse til kommunalbestyrelsen, hvori vi gør opmærksom på, at Sakskøbing by med rimelig sikkerhed kan markere sit 775 års jubilæum i 2006. I henvendelsen foreslår vi, at man allerede nu retter henvendelse til hoffet for at prøve at få arrangeret et besøg af Dronningen i denne anledning. Hvad der kommer ud af dette initiativ ved vi ikke ud over, at kommunen har taget pænt imod det og nedsat en arbejdsgruppe, der skal foretage det videre i sagen.

Bevaringsforeningen

Som jeg nævnede ved generalforsamlingen sidste år, indledte vi et uformelt samarbejde med Bevaringsforeningen. Dels har vi – som I nok har observeret – optaget bevaringsforeningens møder i vores trykte program, og dels har vi gensidigt observatører i hinandens bestyrelser. Det har fungeret til begge parter tilfredshed, og vi mener, at tiden nu er inde til at formalisere samarbejdet lidt mere. Vores tanker går i retning af en tættere tilknytning mellem de to foreninger, hvis grundide jo er beslægtet. Eventuelt således at Bevaringsforeningen tilsluttes Lokalhistorisk Forening som et underudvalg med selvstændig kompetence og økonomi, men under ansvar af Lokalhistorisk Forenings bestyrelse.

Bevaringsforeningen drøfter planerne ved deres kommende generalforsamling, og derefter tager vi det op i bestyrelsen, så vi eventuelt kan fremlægge et konkret forslag ved næste års generalforsamling. Et forslag der formentlig vil kræve, at vi tilpasser vore vedtægter på enkelte punkter.

Sangbøger

Som I kan se, har vi også i årets løb kastet os ud i en investering i nye sangbøger. Foreningens gamle stammede fra først i 50-erne og trængte hårdt til fornyelse.

Et meget hurtigtarbejdende udvalg fandt frem til, at Landboforeningernes lille grønne både prismæssigt og indholdsmæssigt levede op til vores behov, så den blev det altså. I vil senere af regnskabet se, hvad det har kostet.

Afslutning

Afslutningsvis vil jeg gerne takke medlemmerne, fordi I altid slutter godt op om vores arrangementer. Også en stor tak til mine bestyrelseskolleger for et konstruktivt samarbejde. Jeg syntes, at vore bestyrelsesmøder forløber i en dejlig positiv og afslappet atmosfære. Alle er indstillet på at yde et bidrag, når det gælder om at planlægge og ikke mindst, når vi afvikler vores møder og arrangementer, hvor der er mange praktiske ting at tage vare på.

Det gælder jo om til stadighed at finde på noget nyt og noget, der kan have medlemmernes interesse. Det kræver fantasi og omtanke. Somme tider kan det godt give lidt hovedbrud – ja, måske kan det indimellem give et enkelt bestyrelsesmedlem hovedpine – men det er der trøst for i følgende gruk af Kumbel:

*At hovedpine er et onde
Betvivles herved ingenlunde
Dog den som stundom deraf lider
Bør også se dets gode sider
Og det bør regnes for et gode
At mærke, at man har et hode.*